

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

FEBRUARI 1 • 99

En
1600-talsskatt
från Svenska
Pommern?

En romare
i Fjälkinge

Föreningens
stora
jubileumsfirande!

Register SNT 1998

Pris 20 kr

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av mynthandlare, hitintills 18 företag i tio olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige.

Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

B. Ahlström Mynthandel AB

Norrormstorg 1, 1 tr.,
Box 7662, 103 94 STOCKHOLM
Tel. 08-10 10 10, Fax 08-678 77 77

Antikboden

Kyrkogatan 2, 222 22 LUND
Tel. 046-12 99 00

Dala Mynthandel

Trotzgatan 16, Box 307, 791 71 FALUN
Tel. 023-142 50

Karlskrona Mynthandel

Hantverkaregatan 11, 371 35 KARLSKRONA
Tel. 0455-813 73

Kronans Mynt

Västra Hamngatan 6, 411 17 GÖTEBORG
Tel. 031-13 55 81

Rune Larssons Mynthandel

Stora Brogatan 14, Box 98, 503 06 BORÅS
Tel. 033-41 03 15

Lunds Mynthandel

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel./fax 046-14 43 69

Malmö Mynthandel

Kalendegatan 9, 211 35 MALMÖ
Tel. 040-611 65 44

Myntinvest Corona

Östra Storgatan 20, 611 34 NYKÖPING
Tel./fax 0155-28 63 25

Mynt & Medaljer

Sveavägen 96
Box 195 07, 104 32 STOCKHOLM
Tel./fax 08-673 34 23

Myntsamlarnas Postorder

Båtbyggaregatan 216, 216 42 MALMÖ
Tel. 040-16 05 38

Ulf Nordlinds Mynthandel AB

Karlavägen 46
Box 5132, 102 43 STOCKHOLM
Tel. 08-662 62 61, Fax 08-661 62 13

Norrhälje Mynt AB

Nils Ferlins gränd 1
Box 4, 761 21 NORRÅLJE
Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

J. Pedersen Mynthandel

Norra Strandgatan 30
Box 1320, 251 13 HELSINGBORG
Tel./fax 042-12 25 28

J. Pedersen Mynthandel

Skolgatan 24, 503 33 BORÅS
Tel. 033-41 24 96, Fax 033-41 87 55

Selins Mynthandel

Regeringsgatan 6, 103 27 STOCKHOLM
Tel. 08-411 50 81, Fax 08-411 52 23

Strandbergs Mynthandel

Arsenalsgatan 8 C
Box 7377, 103 91 STOCKHOLM
Tel. 08-611 01 10, Fax 08-611 32 95

Ticalen Mynthandel

Stureplatsen 3, 411 39 GÖTEBORG
Tel./fax 031-20 81 11

Håkan Westerlund Mynthandel

Vasagatan 42, 111 20 STOCKHOLM
Tel. 08-411 08 07, Fax 08-21 21 96

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Box 19 507, 104 32 Stockholm, Tel. 08-673 34 23, Fax 08-673 34 23

NUMISMATISK FORSKNING

COMMENTATIONES DE NUMMIS SAECULORUM IX-XI
IN SUECIA REPERTIS. NOVA SERIES.

1. Kenneth Jonsson, *The New Era. The Reformation of the late Anglo-Saxon Coinage*. 1987. Pris: 325:-
2. Inger Hammarberg, Brita Malmer and Torun Zachrisson, *Byzantine Coins Found in Sweden*. 1989. Pris: 225:-
4. Brita Malmer, *The Sigtuna Coinage c. 995 - 1005*. 1989. Pris: 225:-
6. Kenneth Jonsson and Brita Malmer (eds.), *Sigtuna Papers. Proceedings of the Sigtuna Symposium on Viking-Age Coinage 1 - 4 June 1989*. 1990. Pris: 350:-
7. Gert Hatz, Vera Hatz, Ulrich Zwicker, Noel und Zofia Gale, *Otto-Adelheid-Pfennige. Untersuchungen zu Münzen des 10./11. Jahr hunderts*. 1991. Pris: 225:-
9. Brita Malmer, *The Anglo-Scandinavian Coinage c. 995 - 1020*. 1997. Pris: 850:-

CORPUS NUMMORUM SAECULORUM IX - XI QUI IN SUECIA REPERTI SUNT

1.1	Gotland	Akebäck - Atlingbo	Pris: 150:-
1.2	Gotland	Bäl - Buttle	260:-
1.3	Gotland	Dalhem - Etelhem	300:-
1.4	Gotland	Fardhem - Fröjel	260:-
3.1	Skåne	Åhus - Gröby	235:-
3.4	Skåne	Maglarp - Ystad	250:-
8.1	Östergötland	Älvestad - Viby	175:-
16.1	Dalarna	Falun - Rättvik	90:-

STOCKHOLM STUDIES IN NUMISMATICS

1. Ivar Leimus, *Das Münzwesen Livlands im 16. Jahrhundert*. 1995. Pris: 200:-

Beställningar: (OBS! Porto tillkommer)

NUMISMATISKA FORSKNINGSGRUPPEN

Bollhusgränd 1B 111 31 Stockholm
Tel: 08 - 674 77 50

SVENSK

NUMISMATISK TIDSKRIFT

har en upplaga på 1.400 ex.

Ca 1/10 av dessa når utanför Sveriges gränser
- Norden, Europa, USA.

Tidningen kommer ut med 8 nr per år:
första veckan i
februari - maj, september - december.

Våra annonspriser är jämförelsevis låga.
För annonsering kontakta Frédéric Elfver,
tel 08-660 25 46 (kvällstid och helger).

Prisexempel:

1/1 sida (151 × 214 mm)	1.800:-
2:a omslagssidan	2.200:-
4:e omslagssidan	2.500:-
1/2 sida (151 × 105 mm)	1.000:-
1/4 sida (72 × 105 mm)	500:-
1/6 sida (47 × 105 mm)	350:-
1/12 sida (47 × 50 mm)	175:-

Sista materialdag: Den 1:a i månaden före utgivning.
Heloriginal eller manus och gärna skiss
sändes till Frédéric Elfver efter överenskommelse.

Annonser som ej är förenliga med
SNF:s, FIDEM:s och AINP:s etik avböjs.

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

i samarbete med

KUNGL. MYNTKABINETTET

Föreningen:

Banérgatan 17 nb
115 22 Stockholm
Tel 08-667 55 98
onsdag – torsdag kl 10.00 – 13.00
Fax 08-667 07 71
E-post: snf@wineasy.se

Postgiro 15 00 07-3
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

Redaktionen:

Kungl. Myntkabinettet
Box 5428
114 84 Stockholm
Tel 08-5195 5300
Fax 08-411 22 14

Ansvarig utgivare:

Ian Wiséhn

Huvudredaktör och layout:
Monica Golabiewski Lannby

Manuskriptgranskare:

Lars O. Lagerqvist
Även tel 0152-200 79

Annonser och auktionskalender:

Frédéric Elfver
Tel 08-660 25 46
0704-13 87 55
(kvällstid och helger)

Prenumerationer:

Pris 150 kr/år (8 nr)
Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt

Tryck:

Masterprint
Sätter & Tryckeri AB

ISSN 0283-071X

Program

Svenska Numismatiska Föreningen: Banérgatan 17 nb. Buss nr 4, 44; T-bana Karlaplan.
Kungl. Myntkabinettets hörsal: Slottsbacken 6. Buss 43, 46, 55, 59, 76; T-bana Gamla stan.

6 februari **KMK.** Ny utställning. Gunvor Svensson Lundkvist: Medaljen – skulptur i miniatyr. Pågår till 19 mars.

Mars **SNF.** Brennerafton. Exakt datum och program meddelas i nästa nr.

Maj. **KMK.** Föredrag av Christian Edmond Dekesel om hans arbete
sista veckan angående äldre numismatisk litteratur. I samarbete med KMK och
KMKV. Exakt datum meddelas senare.

Svenska Numismatiska Föreningen

Kansli: Besökstid 10.30-13.00 onsdag – torsdag.
Stängt: Midsommar – 1 september; jul- och nyårshelgerna.
Internet hemsida: <http://www.users.wineasy.se/snf/>

Kungl. Myntkabinettet

Utställningar: Tisdag – söndag kl. 10.00-16.00.
Numismatiska boksamlingen: Torsdagar kl. 13.00-16.00.

Innehåll SNT 1 • 99

Sid

En 1600-talsskatt från Svenska Pommern?	4
En romare i Fjälkinge	6
Föreningens stora jubileumsfirande!	8
Nya frimärken. Nya dynastier och svenska mynt	13
British Museum först med interaktiv CD-ROM om mynt	14
Tryckplåtarna till Gustav III:s medaljhistoria	14
Bandyplaketter av Nils Sjögren	15
Ny medalj	16
Nya mynt	16
Pressklipp. Nya tider	16
1997 års mynt	17
Nytt om böcker – recensioner	18
Skattkammaren. De stores sparbössa	20
Personalia	21
Pressklipp. Myntets baksida	22
Numismatisk frågesport vid SNF:s julfest	22
Auktioner & Mässor	23
Utställning. Gunvor Svensson Lundkvist: Medaljen – skulptur i miniatyr ...	23

Omslag

En amerikansk korrupt skurk blev 1873 förebild för denna sparbössa i gjutjärn. Vid 1800-talets slut blev det allt vanligare med sparbössor i form av människor. Originalen finns i Kungl. Myntkabinettets sparbösseutställning. Foto: Gunnel Jansson.

Per Hallströms sparbössa från 1897 hade mänskliga former i dubbel bemärkelse. Läs denna djupsinniga historia om Adam, Eva, äpplet och sparbössan Kapitalet på sid 21!

En 1600-talsskatt från Svenska Pommern?

Av Kenneth Jonsson

I Numismatik Lanz (München) auktionskatalog 83, 25 nov. 1997, ingick en serie med inte mindre än 25 svenska 2-markar från perioden 1656-1673.¹⁾ De utgjorde de enda svenska mynten på auktionen och det begränsade tidsspannet med nästan varje årtal representerat liksom det faktum att de yngre var i mycket gott skick pekade på att de kom från ett fynd. Det naturliga var att mynten kom från ett svenskt skattfynd, men en genomgång av auktionskatalogen visade att det även fanns andra tyska myntgrupper från motsvarande tid och med motsvarande karaktäristika.²⁾ Skattens slutmynt är 1675, endast representerat med ett exemplar, vilket gör det sannolikt att den gömdes undan just detta år.

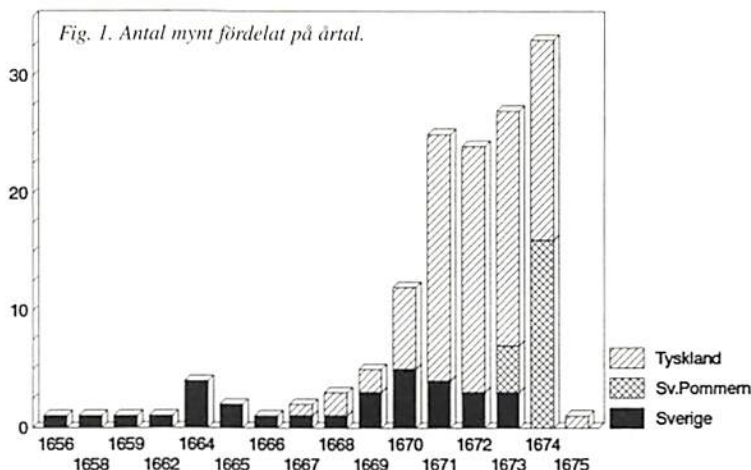
I samma firmas auktionskatalog 87, 19 maj 1998, såldes ytterligare 6 svenska³⁾ samt 21 tyska mynt⁴⁾ som alla visar samma karaktäristika som mynten i auktion 83.

Mynten fördelas på följande sätt efter präglingsområde:

	Auk-tion 83	Auk-tion 87	Sum-ma
Sverige	25	6	31
Tyskland			
Svenska Pommern	12	8	20
Brandenburg-Preussen	75	13	88
Magdeburg	3	-	3
Sayn	1	-	1
Totalt	116	27	143

För att belysa den kronologiska sammansättningen och därmed sannolikheten för att de utgör ett samlat fynd redovisas antalet mynt år för år för de rikssvenska, pommerska respektive övriga tyska i ett diagram (fig. 1). Som framgår utgör de tyska mynten en betydligt aktivare del av skatten än de svenska, d.v.s. de tyska är kraftigt koncentrerade till de sista fem åren. Detta framgår ännu tydligare för de pommerska. För att förklara denna skillnad i sammansättning är det nödvändigt att säga något om de mynthistoriska förutsättningarna.

Efter många försök med kopparmyntningen sedan 1624 hade man i Sverige insett vilka betydande problem som följde med en stor andel kopparmyntning, där kraftiga för-

ändringar i kopparpriset direkt fick ett utslag i fallande värde på cirkulerande kopparmynt eller att de exporterades och smältes ned vid stigande pris. Man bestämde sig därför 1665 att kraftigt utöka silvermyntningen på kopparmyntningens bekostnad, men det tog tid innan man kunde förverkliga dessa planer. Det intressanta är emellertid att markvalörerna i silver, där 2-marken sedan Karl X Gustav var den klart dominerande, inte förändrades beträffande silverinnehållet (fig. 2). Detta fick till följd att 2-markerna kunde cirkulera under mycket lång tid utan att försvinna ur cirkulation.

De tyska mynten (inkl. Pommern) i skatten utgjordes huvudsakligen av 1/3-talrar (100 ex), medan resten utgjorde 2/3-talrar (12 ex). De bestod därmed av hela och halva gulden-talrar, d.v.s. de större valörerna i det nordtyska myntomloppet efter myntfördragen i Zinna 1667 och 1670. Dessa fördrag var ett resultat av att det på grund av gamla bestämmelser angående reichstalerns utmyntningsgrund inte längre var lönsamt att prägla talrar. Samtidigt översvämmades Tyskland av låghaltiga talrar och lägre silvervalörer från Nederländerna, Polen m.m. Detta skapade kaotiska förhållanden som löstes genom Zinnafördragen, då först Brandenburg och Sachsen och sedan fler nordtyska stater enades om myntning av valörer under 1-talern efter en lägre utmyntningsordning än den som gällde för 1-talern. Samtidigt

bannlystes ett stort antal myntvalörer som då var i cirkulation. På kort tid förändrades härmed myntstocken radikalt och den hela och halva gulden-talern blev de dominerande större silvermynten. Även myntningen i Svenska Pommern anpassades och under den här aktuella perioden skedde bl.a. 1672-75 en relativt omfattande utmyntning av 1/3-talrar, medan 2/3-talern endast utgavs i mindre antal 1673.

Sammanfattningsvis kan man därför konstatera att de svenska silvermynten inte påverkades av förändringar i myntordningar på samma sätt som de tyska, där Zinnafördragen snabbt fick ett dramatiskt genomslag på myntningen och myntcirkulationen. Detta framgår med önskvärd tydlighet genom att just 1667 är bakre gräns för de tyska mynten i den här rekonstruerade skatten. Det är också intressant att notera att småmynt saknas (om de inte avsiktligt sorterats bort före auktionen vilket förefaller osannolikt eftersom de skulle betinga priser som gjorde att de kunde säljas på auktion) varför skatten enbart består av större silvermynt.⁵⁾

Nedan har jag försökt sammanställa de mynt som bör ha ingått i skatten. Sannolikt finns här vissa felkällor eftersom mynt från annat håll kan ingå liksom att vissa mynt kan saknas, men i stort sett bör den spegla skattens ursprungliga sammansättning. Om den nu redovisade delen utgör hela eller bara en del är

heller inte möjligt att fastställa. Vikter anges endast för de svenska mynten. Referenserna för de tyska mynten (exkl. Svenska Pommern) följer auktionskatalogen. Samtliga mynt är illustrerade i katalogen.

*

Den geografiska sammansättningen (fig. 3) med 22% rikssvenska mynt och 14% från Svenska Pommern tyder på att fyndplatsen låg i Svenska Pommern. Det dominerande inslaget (62%) av mynt från Brandenburg skulle också kunna tala för Brandenburg. Berlin i Brandenburg och Königsberg i Preussen var huvudmynt-orterna för Brandenburg. Krossen blev myntort i samband med Zinnafördraget. Minden hade förenats med Brandenburg i samband med att biskopsdömet sekulariserats 1648. Ett intressant mynt utgörs av en samtida efterprägling (nr 135) av 1/3 taler 1672 från Minden. Den har helt avvikande stil och extremt låg vikt (7,51 g mot normalt ca 9,50 g). Möjligtvis är den präglad i Ellrich under Gustav

Fig. 2. 2 mark 1664
hörde till de årtal som fanns representerade i skatten.

von Wittgenstein, som är känd för att från 1672 ha slagit underhaltiga mynt i bl.a. Ellrich. Det fick till följd att Brandenburg 1688 med våld satte stopp för myntningen.

Berlin	20
Königsberg	27
Krossen	15
Minden	14

Vad gäller sammansättningen är det närmast jämförbara fynd⁵⁾ jag känner

till påträffat 1882, men inte närmare beskrivet och från trakten av Penkun, Kreis Greifenhagen, Mecklenburg. Bland ca 80 mynt, slutår ca 1675, ingick ca 20 rikssvenska mynt och ca 40 från Svenska Pommern. Samtida fynd från Pommern är begränsade till Labömitz, Kreis Usedom-Wollin, nedlagt efter 1670 med sammanlagt 81 exemplar varav ett okänt antal rikssvenska.

Vidare finns betydligt yngre fynd med rikssvenska mynt. Närmast i

SVERIGE

Karl X Gustav

1. Stockholm. 2 mark 1656. SM 17. 9,43 g.
2. - 2 mark 1658. SM 19. 10,58 g.
3. - 2 mark 1659. SM 20. 10,12 g.

Karl XI

4. Stockholm. 2 mark 1662. 90. SM 9,92 g.
5. - 2 mark 1664. SM 92a. 10,39 g.
- 6-8. - 2 mark 1664. SM 101a. 10,36 g.
- 7-8. - 2 mark 1664. SM 101b. 10,48 g. 9,60 g.
9. - 2 mark 1665. SM 105e. 10,48 g.
10. - 2 mark 1665. SM 106f var. 9,89 g.
11. - 2 mark 1666. SM 112. 10,28 g.
12. - 2 mark 1667. SM 116b. 8,96 g.
13. - 2 mark 1668. SM 118. 10,59 g.
- 14-16. - 2 mark 1669. SM 120a. 10,26 g. 10,10 g, 10,03 g.
- 17-21. - 2 mark 1670. SM 121b. 10,56 g. 10,12 g, 9,81 g, 9,75 g, 9,73 g.
- 22-25. - 2 mark 1671. SM 122a. 10,43 g. 10,28 g, 10,19 g, 10,11 g.
26. - 2 mark 1672. SM 124b. 10,18 g.
- 27-28. - 2 mark 1672. SM 124c. 10,22 g. 10,04 g.
- 29-30. - 2 mark 1673. SM 125. 10,43 g. 10,12 g.
31. - 2 mark 1673. SM 125 var. SVEICIAE. 10,40 g.

TYSKLAND

Svenska Pommern

- 32-34. Karl XI. Stettin. 1/3 taler 1673. SB 125c. 10,24 g, 9,76 g, 9,62 g.

35. - 1/3 taler 1673. SB 126. 9,74 g.
- 36-38. - 1/3 taler 1674. SB 127. 10,34 g, 10,09 g, 9,34 g.
- 39-50. - 1/3 taler 1674. SB 128. 10,44 g, 10,01 g, 9,98 g, 9,59 g, 9,54 g, 9,50 g, 9,49 g, 9,47 g, 9,46 g, 9,36 g, 9,21 g, 8,94 g.
51. - 1/3 taler 1674. SB 130. 9,63 g.

Brandenburg-Preussen

- 52-53. Friedrich Wilhelm. Berlin. 2/3 taler 1672. Dav. 243, 244.
- 54-56. - 2/3 taler 1674. Dav. 244.
57. - 1/3 taler 1671. Schrötter 457)(455.
- 58-60. - 1/3 taler 1672. Schrötter -(459, 459)(-, 473.
- 61-67. - 1/3 taler 1673. Schrötter 476 var., 480 var., 482 var., -(483 (2 ex), 484, -.
- 68-73. - 1/3 taler 1674. Schrötter 491, 491 var., 488)(491, 494 var. (3 ex).
- 74-76. - Königsberg. 2/3 taler 1671. Dav. 254.
- 77-80. - 1/3 taler 1670. Schrötter 647)(646, 651, 657 var. 658, 658 var.
- 82-88. - 1/3 taler 1671. Schrötter 663 (2 ex), 664, 665, 667 (2 ex), -.
- 89-92. - 1/3 taler 1672. Schrötter 672 (2 ex), 675, 676.
- 93-101. - 1/3 taler 1673. Schrötter 683, 684 (2 ex), 689)(688, 689, 693 var., 695)(694 (2 ex), -(699).
- 102-106. - 1/3 taler 1674. Schrötter 708, 712)(711, 712 (2 ex), 713 var.

107. - Krossen. 1/3 taler 1667. Schrötter 539)(538.
- 108-109. - 1/3 taler 1668. Schrötter 565, 565 var.
- 110-111. - 1/3 taler 1669. Schrötter 579 var., 580.
112. - 1/3 taler 1670. Schrötter 587)(581.
- 113-116. - 1/3 taler 1671. Schrötter 600, 602, 603, 607.
- 117-120. - 1/3 taler 1672. Schrötter 614 (3 ex), 614 var.
121. - 1/3 taler 1673. Schrötter 623 var.
- 122-123. - 1/3 taler 1674. Schrötter 626 var. (2 ex).
124. - Minden. 2/3 taler 1672. Schrötter 376.
- 125-129. - 1/3 taler 1671. Schrötter 752, 765 (2 ex), 770, 771.
- 130-134. - 1/3 taler 1672. Schrötter 774 (2 ex), 776, 781 (2 ex).
135. - 1/3 taler 1672. 7,51 g. Schrötter -. Samtida efterprägling/falskmynt Sayn?
- 136-138. - 1/3 taler 1673. Schrötter 782, 782 var., 787.
139. - 1/3 taler 1675. Schrötter 800.

Magdeburg

140. August von Sachsen-Weissenfels. Halle. 2/3 taler 1670. Dav. 631.
141. - 2/3 taler 1671. Dav. 631.
142. - 1/3 taler 1672. Schrötter 870.

Sayn

143. Gustav von Wittgenstein. Ellrich. 2/3 taler 1674. Dav. 908.

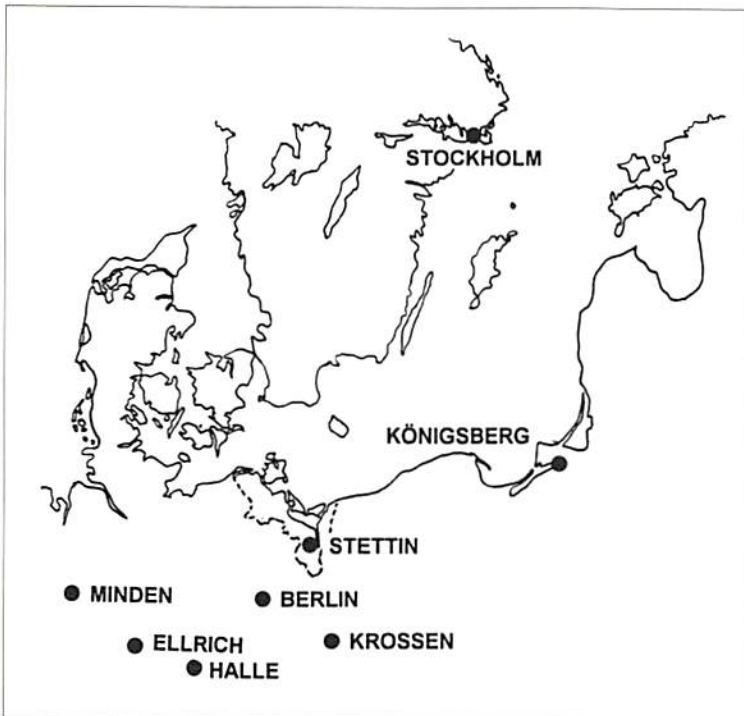

Fig. 3. Myntorter som finns representerade i skatten.

tid är Schulenberg, Kreis Rostock, Mecklenburg 1888. Bland 88 mynt, slutår 1726, ingick rikssvenska 2-markar (5 ex 1668-1707) och 5-ören (8 ex 1690-1707). Vidare från Svenska Pommern, 2/3-talrar (2 ex 1689-1690) och 1/12-talrar (4 ex 1681-1693).

Om de här publicerade mynten utgör en skatt, vilket förefaller mycket sannolikt, är det det mest betydelsefulla fyndet för belysningen av myntcirkulationen i Svenska Pommern på 1670-talet och det är därför att beklaga att man inte känner till den exakta fyndplatsen och inte heller vet om de nu sålda mynten utgör hela eller endast en del av skatten. Det stora inslaget av svenska 2-markar kanske kan förklaras av att de betraktades som likvärdiga med 1/3 talern (halva guldentalar).

Litteratur

Dav. – J. S. Davenport, *Silver gulden 1539-1763*. Erzhausen 1992.

SB – B. Ahlström, Y. Almer & K. Jonsson, *Sveriges besittningsmynt*. Stockholm 1980.

Schröter – F. von Schröter, *Die Münzen Friedrich Wilhelms des Grossen Kurfürsten und Friedrich III. von Brandenburg auf Grundlage der Sammlung des Kgl. Münzkabinettes*. Berlin 1913.

SM – B. Ahlström, Y. Almer & B. Hemmingsson, *Sveriges mynt 1521-1977*. Stockholm 1976.

Noter

1. Lanz 83, nr 1040-1064.
2. Lanz 83, nr 319-321 (Magdeburg), 388-462 (Brandenburg-Preussen), 530-541 (Svenska Pommern), 671 (Sayn).
3. Lanz 87, nr 861-866.
4. Lanz 87, nr 381-393 (Brandenburg-Preussen), 436-443 (Svenska Pommern). Nr 458 (Sayn, 2/3 taler 1676) har inte tagits med eftersom den är präglad 1676 och om skatten nedlagts först då borde mynt i övrigt från 1675 varit betydligt fler.
5. Jämför dock Lanz 83, nr 523-529, 1/24 talrar 1657-1670 från Svenska Pommern som skulle kunna ha ingått i skatten. De har emellertid inte inkluderats på grund av att dessa valörer även myntades 1671-1672 vilka följaktligen borde ha funnits med.
6. Fynduppgifterna bygger på en för ca 25 år sedan gjord genomgång av Deutsche Numismatische Kommissions fyndarkiv (numera förvarad i Berlin).

En romare i Fjälkinge

Av Ulla Wothran Silvegren

I februari 1997 gjorde Bror Nilsson i Fjälkinge ett mycket intressant fynd när han gick omkring på den plöjda åkern på ägan Fjälkinge 6:1 i Fjälkinge socken, Skåne. Fyndet var en romersk denar som präglats för Domitianus, son till den romerske kejsaren Vespasianus (69-79 e. Kr). Myntet präglades i Rom år 76 e. Kr.

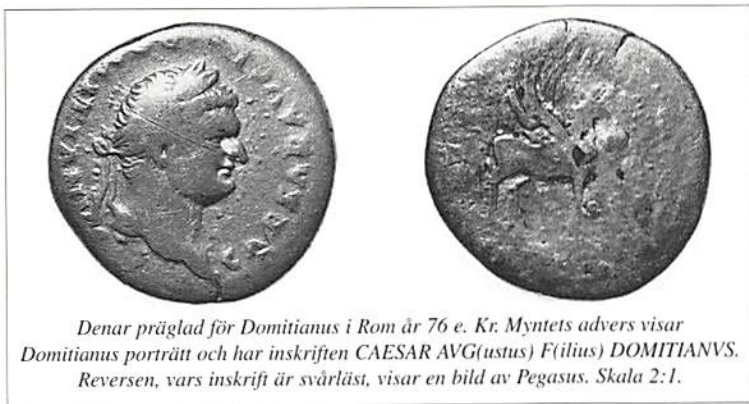
Myntets aduers visar Domitianus porträtt och har inskriften CAESAR AVG(ustus) F(ilius) DOMITIANVS. Inskriften läses motsols.

Reversen, som är mycket sliten, visar en bild av Pegasus. Inskriften är svåräst men har sannolikt varit COS IIII.

*

År 68 var ett olyckligt år i det romerska riket. Kejsar Nero ändade sitt liv och tiden som följde blev turbulent. De fyra tronpretendenterna – Galba, Otho, Vitellius och Vespasianus – kämpade intensivt om makten. Den 15 januari år 69 hade riket fyra kejsare: i Rom den äldrande Galba med stöd av de spanska legionerna och senaten, Otho, även han i Rom, med stöd från praetoriangardet, Vitellius i Germanien, utropad till imperator av sina soldater och Titus Flavius Vespasianus, fältherre över legionerna i rikets östra delar, som kom att avgå med segern.

Vespasianus härstammade från en umbrisk småstad och var son till en förmögen tullförpaktare. Han gjorde en lysande militär karriär under kejsar Claudius och blev utnämnd till konsul år 51. År 67 utnämnde Nero Vespasianus till överbefälhavare under det judiska upproret, och detta var i stort sett slut när trupperna i rikets östra delar utropade honom till kejsare. Trupperna vid Donau anslöt sig. Samfälligt tågade man in i Italien och erövrade Rom. Härvid döddes Vitellius, den mest betydelsefulla medtävlaren om makten. Vespasianus erkändes av senaten som kejsare och han överlämnade befälet i Judeen till sonen Titus. På våren år 70 anlände han till Rom. Med sedanlig bitterhet konstaterar Tacitus: "Ty en hemlighet med enväldet hade nu kommit i dagen, regenten kunde väljas annorstädes än i Rom" (Historiae 1,4). Det var en skakande upplevelse för romarna när praetoriangardet

Denar präglad för Domitianus i Rom år 76 e. Kr. Myntets adwers visar Domitianus porträtt och har inskriften CAESAR AVG(ustus) F(ilius) DOMITIANVS. Reversen, vars inskrift är svåräst, visar en bild av Pegasus. Skala 2:1.

hade agerat kejsarmakare och fört fram Claudius och Otho. När nu även provinslegionerna – till stor del lokalbefolkning – tog sig samma rättigheter, öppnades skrämmande perspektiv.

Rom låg till stora delar i ruiner, disciplinen inom armén var usel och finanserna var i bedrövligt skick. Med uthållighet, energi och stor praktisk klokhet lyckades Vespasianus återställa vad de tidigare ärens släpphänta styre förstört. Freden återupprättades utrikes såväl som inrikes, gränserna mot Germanien tryggades och landet mellan Rhen och Donau införlivades med det romerska riket. Ett antal vasallfurstendömen drogs in. För att bringa ordning i finanserna utkrävde Vespasianus dryga skatter, vilket dessvärre gav honom rykte att vara girig.

Vespasianus lyckades bevara ett gott förhållande till den gamla aristokratin och stärkte kejsardömet auktoritet. Han var enkel och flärdfri med relativt god utbildning och ansedd för slagfärdig. Vespasianus besatt stort mod, vilket framgår av att han ofta somnade under de teaterföreställningar som kejsar Nero gav. Att somna och dessutom högljutt snarka vid dessa tillfällen och ändå klara sig med livet i behåll var en prestation.

Vespasianus hade två söner, vilka efterträdde honom på tronen. Redan från första början av sin regeringstid visade Vespasianus tydligt sina avsikter att grunda en dynasti, den flaviska dynastin. Bysterna av hans söner, Titus och Domitianus, förekommer på reversen till ett mynt som präglades år 69-70. Legenderna beskriver dem som *Caesar Augusti*. Ett flertal andra mynt visar tydligt samma intention. År 76 präglades det här beskrivna myntet, vilket på adwersen visar Domitianus porträtt, omgivet av legenden CAESAR

AVG(ustus) F(ilius) DOMITIANVS. Bilden visar en man med ett mycket brett och närmast hoptryckt ansikte; drag som var karaktäristiska för den flaviska familjen. Domitianus var liksom sin fader skallig, vilket plågade honom svårt. Han gjorde tappra försök att kamma håret över pannan i en frisyr à la Nero. Detta gav honom öknamnet "den skallige Nero".

År 79 utropades Titus till kejsare. Hans regeringstid blev kort och ödesmättad. Vulkanen Vesuvius fick sitt stora utbrott samma år som Titus blev kejsare. Året därpå härjades Rom av en förödande brand och år 81 avled kejsaren i svår feber. Domitianus kom nu till makten. Han hade utpräglade härskargåvor och sörjde väl för förvaltning och rättskipning samt för religionens och festernas noggranna vård. Hans stora intressen var litteratur och konst. Han utövade som *ensor perpetuus* kontroll över senatens sammansättning och över finansförvaltningen. Från år 88 lät Domitianus offentligt kalla sig *Dominus et Deus* – Herre och Gud. Han krävde att titeln skulle användas av alla i både tal och skrift. Detta var ett oerhört högmod. Hans stora praktlystnad och dryga utgifter för härväsendet väckte berättigat missnöje. Han var dock tämligen populär bland soldaterna och i de breda folklagren.

Domitianus ärelystnad och ringa krigslycka gjorde honom med tiden misstänksam och avundsjuk. Efter ett upprorsförsök i Germanien lät han avrätta flera framstående personer. Nu kände inte ens hans gemål Domitia sig säker och en plan på att bringa honom ur världen mognade. Den 18 september år 96 verkställdes planen – kejsaren mördades.

*

Myntets revers väcker en viss nyfikenhet. Pegasus – vilket symbolvärde skulle Pegasus ha, vilka associa-

tioner skulle han ge upphov till? Mynten var ett av dätidens främsta propagandainstrument och dess utformning och symboler var alltid avsedda att förmedla ett budskap. Om Pegasus berättar den grekiska mytologin följande:

Bellerofon var en berömd hjälte i tjänst hos kung Proitos i Tyrins. Dennes hustru, Anteia, blev förälskad i den ståtliga ynglingen, men då han avvisade henne greps hon av hat till honom och beslöt att hämnas. Hon uppgav för sin make att Bellerofon försökt förföra henne. Hjälten skickades då iväg till kung Iobates i Lykien med en förseglad skrivelse, i vilken stod angivet hur han skulle röjas ur vägen. Iobates sände Bellerofon att kämpa mot Kimaira, ett vidunder med lejonkropp och ormsvans. Av någon märklig anledning var vidunderet dessutom på ryggen försedd med ett eldsprutande gethuvud (sic!). Bellerofon tog den bevingade hästen Pegasus till sin hjälp. Denna sagohäst var ättling till Poseidon och Medusa och hade sprungit fram ur den senares kropp när Perseus dräpte henne. Hästen var av det bångstyriga slaget varför gudinnan Athena satte på honom ett guldbeslaget betsel med vilket Bellerofon kunde tygla honom, angripa och döda Kimaira.

Tillsammans utkämpade de med framgång ytterligare strider. Slutligen greps dock Bellerofon av övermod och försökte på sin bevingade häst att flyga ända upp till gudarnas boning. Detta gick emellertid om intet, han träffades av Zeus blix, störtade ner och omkom. Pegasus däremot svingade sig upp till Olympen.

År Domitianus att likna vid Bellerofon eller rent av Pegasus? Har han redan när detta mynt präglas en hemlig önskan att jämställa sig själv med gudarna? Att likt den gudomlige Pegasus svinga sig upp till Olympen? De titlar han senare antar, *Dominus et Deus* – Herre och Gud – kan tyda på detta.

Litteratur

Grant, M. *Roman history from coins*. Cambridge 1968.

Mattingly, H. *Coins of the Roman Empire in the British Museum*. Vol. II. London 1930.

Mattingly, H. och Sydenham, E. *The Roman Imperial Coinage*. Vol. II. London 1926.

Nilsson, M. P:n *Fortidens historia* Stockholm 1971.

Söderström, G. *Den olympiska gudavärlden*. Stockholm 1974.

Föreningens stora jubileumsfirande!

Av Frédéric Elfver

Från malm till sedel

Efter månader av förberedelser var det äntligen dags att slå upp portarna till utställningen **SAMLARENS KLENODER** på Kungl. Myntkabinettet (4/12 1998 – 15/1 1999). Detta skedde fredagen den 4 december och blev startskottet på föreningens 125-årsjubileum.

Nio utställare hade inbjudits att visa sina klenoder och berätta om sitt samlande. Rolf Alstertun visade "Utländska mynt i Sverige fram till år 1500". Jan-Olof Björk hade valt temat "Kopparöret". Dan Carlberg kunde med sin monter "Polletter – en skatt av svensk kulturhistoria" lära oss en hel del om dessa myntsubstitut. Julius Hagander valde att ur sin rikhaltiga samling visa mynt med metall av svenskt ursprung, bl.a. dukater slagna av guld från Adelfors, Småland, i "Från malm till mynt och medalj". För alla samlare är litteraturen viktig och detta uppmärksammades i Björn-Otto Hesses vackra monter "Samla, lära, veta – litteraturens betydelse". Hasse Nilsson lät besökaren vila sina ögon på skön konst i montern "Medaljer". Barbro Rådström visade kungliga och allmänna spelpenningar i "Spelpenningar". Hur man tillverkade mynt kunde studeras i Sonny Serrestams "Valsverk och släggverk", där trämodeller visade de olika teknikerna. Slutligen speglades sedlarnas historia i Magnus Widells "Svenska sedlar, ett intresse väcks...". Allt presenterades i sobra montrar i en härlig utställningslokal.

Utställningskommissarie var föreningens ordförande Torbjörn Sundquist med Richard Kjellgren som närmaste medarbetare och arkitekt var Jan Polašek.

Publikationer

Olika häften och kataloger framställdes. Julius Hagander initierade utgivandet av skriften *Från malm till mynt och medalj*, författad av Lars Ö. Lagerqvist, Ulf Nordlind och Hans Hirsch. Föreningen stod för utgivandet av en utställningskatalog – *Samlarens klenoder* med utställarna som skribenter. Katalogen redigerades och formgavs av Monica Golabewski Lannby. I samband med jubileet blev också *Smärre Skrifter* nr 8 klar. I denna är bl.a. alla medaljer

Ian Wiséhn hälsar alla välkomna i entrén till Kungl. Myntkabinettet.

som föreningen har låtit framställa förtecknade och avbildade. Under lördagen delades skriften ut till de närvarande (övriga medlemmar kommer att få den med posten). Föreningens tidskrift, *Svensk Numismatisk Tidskrift*, ägnades novembernumret åt jubileet med intressanta artiklar om bl.a. föreningens historia under de senaste 25 åren, ordförandena i Svenska Numismatiska Föreningen 1873-1998 samt Sven Svenssons samlingar.

Vernissage

Fredagen inleddes med att föreningens ordförande Torbjörn Sundquist invigde utställningen. Ian Wiséhn, t.f. chef för Kungl. Myntkabinettet, hälsade alla välkomna och kunde liksom artikelförfattaren glädja sig åt att

Den högtidliga kransnedläggningen på Råda kyrkogård i Mölnlycke, där Magnus Lagerberg vilar. Från vänster: Lars Ahlström, representant från Götha Coldiniu Orden, där Magnus Lagerberg var Styran- de Rektor, Paul Levin, Svenska Numismatiska Föreningen, Göran Ullman, ordförande i Göteborgs Numismatiska Förening.

En skål utbringas för Ulla Silvegren, som tilldelats föreningens guldnål för förtjänstfullt arbete.

Julius Hagander visar sin monter för Jane Cederqvist.

Ordförande i Gunnar Ekströms Stiftelse för numismatisk forskning, Bengt Telland, med hustru Kerstin Beskow-Telland studerar Magnus Widells monter med sedlar.

Ulf Nordlind, Jan Polašek och Torbjörn Sundquist med hustru Gudrun i utställningssalen.

Lars O. Lagerqvist i samtal med SHM:s chef, överintendent Jane Cederqvist.

så många slutit upp för att se den nya utställningen. Fredagen präglades annars av visningen av de auktionsobjekt från bl.a. Sven Svenssons samlingar som skulle säljas under lördagen. Det var många som tittade med lystna blickar på 1 öre klipping 1626 från Arboga – en sann raritet! Ett annat mynt av stor sällsynthet var riksdalern från 1647. Båda dessa mynt skulle nå riktiga toppnoteringar under lördagen.

Kransnedläggning hos SNF:s grundare

Lördagen blev en intensiv dag med visning av auktionsobjekten, föredrag, auktion och jubileumsmiddag. Föredraget hölls av Kolbjørn Skaare, som talade om en vikingatida gulds katt från Hoen i Norge funnen på 1830-talet i samband med dikesgrävning. Vikingatida gulds katter är mycket ovanliga, och det var ett nöje att höra Kolbjørns spännande berättelse kring fyndet som innehöll tjugo mynt, sexton av guld och fyra av silver med spår av förgyllning.

Tidigare på dagen hade föreningens grundare, friherre August Wilhelm Stiernstedt (1812-1880) samt greve Carl Snoilsky (1841-1903), fått blommor nedlagda vid sina sista viloplats på Norra Kyrkogården i Stockholm av representanter från föreningen. Dagen innan hade kammarherre Magnus Lagerberg (1844-1920), som också var en av grundarna av föreningen år 1873, fått en

krans nedlagd på sin grav på Råda kyrkogård i Mölnlycke. Detta ombesörjdes av Göteborgs Numismatiska Förening.

Auktionen med 131 utrop var välbesökt och ett flertal rariteter gick under klubban. Auktionsutropare var Lars O. Lagerqvist.

Middag och belöningar

Innan jubileumsmiddagen började samlades alla i utställningslokalen där föreningen uppvaktades av bl.a. Kolbjørn Skaare, Jørgen Steen Jensen samt ordföranden i Numismatiska Föreningen i Åbo, Tom C. Bergroth. Ett antal bokgåvor och medaljer överlämnades till jubilarer. Skånes Numismatiska Förening hyllade föreningen via telegram och lyckönskade den i dess framtida arbete. Samtidigt erhöll Ulla W. Silvegren, föreståndare för Lunds universitets historiska museums myntkabinett, föreningens guldnål för förtjänstfullt arbete.

Middagen med nära etthundra deltagare avhölls på Myntkrogon i Kungl. Myntkabinetts lokaler. Stämningen var mycket god och den vällagade trerättersmåltiden intogs med stor aptit samtidigt som den numismatiska diskussionen fortgick. Traditionenligt skickade föreningen telegram till sin Höge Beskyddare H.M. Konungen om dess 125-årsjubileum. Ett flertal tal hölls bl.a. av Torbjörn Sundquist, Kolbjørn Skaare, Lars O. Lagerqvist samt Björn Tarras-Wahlberg, ordförande för Samfundet Kungl. Myntkabinetts Vänner.

En av höjdpunkterna under kvällen var då olika belöningar delades ut. Föreningens förnämsta belöning – Svenska Numismatiska Förening-

Monika Hagander och Lars O. Lagerqvist under middagen flankerade av Torbjörn Sundquist och Ulla Silvegren.

Stämmingsbild från middagen med Lars O. Lagerqvist, Ulla Silvegren, Ian Wiséhn och Bojana Nathorst-Böös på höger sida.

Vännernas ordförande Björn Tarras-Wahlberg håller tal och käserar.

Nanoushka Myrberg mottog under kvällen medalj och stipendium ur Nils Ludvig Rasmussens stipendiefond för unga numismatiker.

Lars O. Lagerqvist mottar Svenska Numismatiska Föreningens Gustaf VI Adolf-medalj för framstående numismatisk forskning ur ordförande Torbjörn Sundquists hand.

Jørgen Steen Jensen mottar Svenska Numismatiska Föreningens Gustaf VI Adolf-medalj för framstående numismatisk forskning.

Tuukka Talvio mottar det nyinstiftade pris som tillkommit på initiativ av Bojana Nathorst-Böös, framlidne numismatikern Ernst Nathorst-Böös änka.

ens Gustaf VI Adolf-medalj för framstående numismatisk forskning – tilldelades f.d. museidirektören Lars O. Lagerqvist samt överinspektören Jørgen Steen Jensen, Danmark. De har båda varit verksamma inom numismatiken under en mycket lång tid och bidragit med mängder av intressanta och vetenskapligt värdefulla artiklar och böcker inom ämnet. Vidare erhöll intendenten vid Finlands Nationalmuseums myntkabinett, Tuukka Talvio, ett nyinstiftat pris som tillkommit på initiativ av Bojana Nathorst-Böös, framlidne numismatikern Ernst Nathorst-Böös änka. I priset ingick en medalj över Ernst Nathorst-Böös, modellerad av

Dan Carlberg, en av utställarna, mottar föreningens nyinstiftade hedersgåva.

Samtliga utställare poserar här med sina nyss erhållna hedersgåvor.

Fritz Engström, Richard Kjellgren med hustru Nina Bauer på festhumör under middagen.

Slutord

Söndagen var något lugnare och höjdpunkten var Lars O. Lagerqvists föredrag om euron och dess föregångare. Avslutningsvis kan jubileet summeras som en mycket lyckad tillställning i föreningens historia.

Vi ser med spänning fram mot nästa jubileum år 2023 då föreningen fyller 150 år!

Samtliga bilder utom nr 1 är tagna av Gabriel Hildebrand. Fotograf till nr 1 är Theodor Hassel.

Ernst Nordin (också närvarande). Nanouschka Myrberg tilldelades en medalj samt penningmedel ur *Nils Ludvig Rasmussons stipendiefond för unga numismatiker*. Nanouschka har bl.a. skrivit B- och C-uppsats i numismatik (inom ämnet arkeologi) vid Stockholms universitet, Numismatiska forskningsgruppen. Hon behandlade då den svenska myntningen mellan åren 1250 - 1290.

Samtliga utställare erhöll föreningens nyinstiftade hedersgåva, en medalj som utdelas av styrelsen som tack till föredragshållare, utställare etc. Först en bra bit efter midnatt gick de sista gästerna hem efter en fullspäckad heldag i numismatikens tecken.

Två nöjda storsamlare med sina senaste kap!

Kungl. Myntkabinetts
restaurang och café

● MYNTKROGEN ●

arrangerar
middagar och fester

Kontakta
LEIF SIGERTUN
tel / fax 08-10 45 90
och få ett
personligt bemötande!

Lars O. Lagerqvist, Ian Wiséhn och Torbjörn Sundquist vid A.W. Stiernstedts grav. Fotograf var Ulf Nordlind.

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

REGISTER 1998

ARTIKLAR OCH NOTISER	Nr	Sid.
Alstertun, Rolf Arvstriden om Knut den stores engelska krona – ett spel om makten med livet som insats.	5	116
Bambridge, Anthony Tråkigt slut för romantisk taler.	1	13
Berghaus, Peter Willy Schwabacher. 22 juli 1897 Frankfurt – 30 augusti 1972 Stockholm.	1	4
Bornestaf, Ulrika Scener från romerska val och omröstningar. Kungl. Myntkabinettet på data. (& Richard Kjellgren)	5 7	113 186
Carlberg, Dan Myntsamlingen i Bjärnums hembygdsmuseum.	6	143
Carleson, Ulf Polletter från postångaren Öland.	1	16
Carlsson, Per-Göran Myntdrängen och falskmyntaren Claes Holm. (& Bengt Hemmingsson)	6	144
Golabiewski Lannby, Monica Silverskatten från regalskeppet Kronan. Slottets åtta århundraden – speglade i mynt. Jørgen Steen Jensen 60 år. (<i>Personalia</i>)	3 8 8	52 200 215
Hackl, Josef Gnadenpfennige.	4	94
Hallström, Kurt Om "Polletter i Sverige före 1660". (<i>Läsekreten</i>) Om "Papperspolletter med dunkel bakgrund". (<i>Läsekreten</i>)	1 7	22 194
Hemmingsson, Bengt Karl IX:s och Gustav II Adolfs praktmynt i guld. (& Hans Menzinsky) Myntdrängen och falskmyntaren Claes Holm. (& Per-Göran Carlsson)	4 6	76 144
Hermansson, Martin En sedelförfalskning anno 1845. (<i>Läsekreten</i>)	6	152
Hesse, Björn-Otto Konstnären Otto H. Wallgrøns numismatotypiska planschverk.	6	138
Holmberg, Kjell För 350 år sedan...	1	6
Hägg, Robin Pris till Ulla Westermark.	1	5
Kampmann, Ursula "Stor är Artemis från Efesos".	1	14
Kjellgren, Richard Kungl. Myntkabinettet på data. (& Ulrika Bornestaf)	7	186

Lagerqvist, Lars O

Medalj från Pelarorden. (<i>Ny medalj</i>)	1	18
"Härje-daler". (<i>Ny medalj</i>)	1	19
Hysteri. (<i>Mynt & medaljer</i>)	1	19
Guldbröllop. (<i>Mynt & medaljer</i>)	1	19
Manfred Björkquist-medaljen.	2	38
Svenska Akademien – några årsmedaljer.	4	82
Italien, Litauen, Lettland, Ryssland, Ukraina. (<i>Nya mynt & sedlar</i>)	4	92
En numismatisk skilsmässa. (<i>Läsekretsen</i>)	4	94
Nils Lagergren 1910-1998. (<i>Personalia</i>)	4	97
<i>Rättelse.</i>	8	215
Karl XIV Johans presentmedaljer.	5	104
Europeiska valutor som upphör vid införandet av euron – en historisk tillbakablick.	5	122
<i>Rättelse.</i>	6	154
Internationella Numismatiska Kongressen 1997. (<i>Ny medalj</i>)	5	123
Estland, Canada, Österrike, Tvådelade mynt! (<i>Nya mynt</i>)	5	123
Bertel Tingström hedrad. (<i>Personalia</i>)	5	125
Anders Sparrman. (<i>Ny medalj</i>)	6	147
Erik Elinder 1912-1998. (<i>Personalia</i>)	6	147
H. Enno van Gelder 1916-1998. (<i>Personalia</i>)	6	147
Regeringsjubileet 1973-1998. (<i>Nya mynt</i>)	6	148
Först med euron. (<i>Nya mynt</i>)	7	193
Förnämsta medaljpriset till Sverige – Joanna B. Troikowicz hedrad.	8	214
Euromynten. Tyskland. (<i>Nya mynt</i>)	8	216
Euron i Nederländerna. (<i>Nya mynt</i>)	8	216
Slut på humbug – i Tyskland.	8	216

Lindberg, Nils J

Brukspolletter av papp i Finland.	2	35
-----------------------------------	---	----

Lindbom, Anders

Numismatiskt korsord 2.	3	67
Lösning på Numismatiskt korsord 2.	4	94
Matpollett från Karungi.	8	208

Menzinsky, Hans

Karl IX:s och Gustav II Adolfs praktmynt i guld. (& Bengt Hemmingsson)	4	76
--	---	----

Nordlind, Ulf

Charles Lindbergh på medalj. (& Ian Wiséhn)	3	58
Ny medalj från Svenska Numismatiska Föreningen. (<i>Ny medalj</i>)	4	89

Pettersson, Aron

Ett hus av mynt.	8	213
------------------	---	-----

Påhlsson, Leif

Internationella kongresser. (<i>Kongresser</i>)	2	45
---	---	----

Rådström, Börje

Polletter från Norrtälje Badhus.	4	95
----------------------------------	---	----

Serrestam, Sonny

Autotypi. (<i>Läsekretsen</i>)	8	220
----------------------------------	---	-----

Sundquist, Torbjörn

Frågetävlingen på SNF:s julfest 1997.	1	20
Rätta svar på frågesporten i SNT 1/98.	2	45
Besök vid donator Sven Svenssons grav.	5	120
Svenska Numismatiska Föreningen 125 år 1998. En återblick på de senaste 25 åren.	7	160

Sällström, Folke

Kring ett medaljongporträtt.	2	28
------------------------------	---	----

Sømod, Jørgen

Nyprægling? (Läsekreten)

3 70

Troikowicz, Joanna

Triptyk "As Time Goes By".

8 214

Wahlquist, Göran

Något om Sven Svensson.

7 180

Wiséhn, Eva

"blifwit funnit en hop silfwer".

3 64

En drottningis ansikte i förändring.

6 135

Att satsa på en ljus idé.

7 183

Wiséhn, Ian

Hildebrand och Riksbankens guldmedaljer.

1 5

Bilsporten på medaljer.

1 8

Mörk historia bakom bild.

1 12

Folke Sällström.

2 28

Guld skall ensamt vara värde­mätare i riket.

2 36

En obetalbar sedel.

2 36

Ständig myntbrist.

2 38

Försvunna mynt.

2 38

Falsa specier.

2 39

Charles Lindbergh på medalj. (& Ulf Nordlind)

3 58

Besvär, harm och oro.

3 63

Guldförande zinktak!

3 64

Tolvåring dödar varg och blir belönad.

3 65

Arvet i marmeladburkarna.

3 65

Sedeltryckaren Peter Momma.

3 69

Jetong för järnarbetare.

4 85

Eric Palmquist och 1960-talets nya sedlar.

4 86

Skotsk mullvad stöter på pengar.

4 89

Fenix och Hermes – tidiga märken med anknytning till cykelsporten.

4 90

400 ton slantar skrot.

4 91

Hildebrands spådom.

5 112

Travmärke från 1884.

5 112

Guldmyntfot i Ryssland.

5 119

Papperspolletter med dunkel bakgrund.

5 120

Garderobsbrickor från Nationalmuseum.

5 121

Sparbössan som fick medalj.

5 121

Grisförsäljning avslöjade myntstöld.

5 121

Medaljgravören Hedlinger i rysk tjänst.

6 132

Tråkig presidentprofil.

6 135

C.A. Brolings förslag till nya och förbättrade bankosedlar.

6 136

Myntstatistik från 1891.

6 137

En dag bland miljoner – ett reportage från 1898.

6 141

Kopparköp med anledning av unionsupplösning.

6 143

Rubelmynt av glas.

6 143

Ordföranden i Svenska Numismatiska Föreningen 1873-1998.

7 170

Paketpost med blanka guldmynt.

7 182

Mynt på middagsbordet.

7 182

Jetong för fågelvänner.

7 186

D-Marken fyller femtio år – starkare än någonsin men snart historia.

8 205

Stockholmspolisens tjänstetecken 1898.

8 210

Diligensbiljetter och grindslantar.

8 210

Teckningslärare Werners myntbok.

8 212

Unik Karl XII-medaljong.

8 215

Ebb i kassan i Persien.

8 215

Dubbel fara med svavelsyra.

8 215

NYTT OM BÖCKER – RECENSIONER

Alm, Mikael: <i>Att slå mynt av kungen. Ideologi och språk i Gustaf III:s medaljhistoria.</i> Avhandlingsavsnitt vid historiska institutionen vid Uppsala universitet, 1998. (Monica Golabiewski Lannby)	4	96
Avery, Charles: <i>David le Marchand 1674-1726 – "An Ingenious man for Carving in Ivory"</i> . (Ian Wiséhn)	8	218
Carlsson, Susanne: <i>Medeltida baltiska mynt i svenska fynd. Utbredning och frekvens.</i> B-uppsats vid institutionen för arkeologi vid Stockholms universitet, 1997. (Monica Golabiewski Lannby)	4	96
Eklund, Jörgen & Ådahl, Martin: <i>Vad betyder EMU?</i> (Lars O Lagerqvist)	4	96
Elfver, Frédéric: <i>Kungen, mynten och folket. En studie av myntningen i det vikingatida Sigtuna och balansgången mellan vikt- och penningekonomi.</i> C-uppsats vid institutionen för arkeologi vid Stockholms universitet. (Eva Wiséhn)	8	218
Johansson, Marcus: <i>Islamiska mynt. En studie av några sena dynastiers mynt funna i svenska, baltiska och ryska skattfynd.</i> B-uppsats vid institutionen för arkeologi vid Stockholms universitet. (Eva Wiséhn)	8	218
Karl XIV Johan – en europeisk karriär. Red. Antoinette Ramsay Herthelius. (Ian Wiséhn)	6	150
Kunzel, Michael: <i>Die Münzen der Hansestadt Wismar 1359 bis 1854.</i> (Bengt Hemmingsson)	6	151
Lagerqvist, Lars O & Åberg, Nils: <i>Ugglefrågan. Ett förslag till den svenske finansministern beträffande motivval till den nya handelsvalutan.</i> (Ian Wiséhn)	2	42
Laine, Merit: <i>En Minerva för vår Nord. Lovisa Ulrika som samlare, uppdragsgivare och byggherre.</i> (Ian Wiséhn)	7	192
Landi, Giacomo: <i>Les médailles de l'assurance – Belgique, Nederland, Luxembourg.</i> (Ian Wiséhn)	8	219
Linngård, Villemo: <i>En vikingatida silverskatt i Hälsingland.</i> 2-poängsuppsats i Tidiga kulturer, 1997. (Monica Golabiewski Lannby)	4	96
Mortensen, Morten Eske (ed.): <i>Roman Coin Price Yearbook 1996/97 – Imperial. Vol. I.</i> (Harald Nilsson)	2	43
Mortensen, Morten Eske: <i>Svensk-Finska Myntpris-Årsboken 1997/98.</i> (Kjell Holmberg)	6	150
Mortensen, Morten Eske: <i>Dansk-Norsk Myntpris-Årbok 1997/98.</i> (Niels Ejgil Stampe)	7	192
Sammlung Köhler-Osbahr. Bd. V/1. <i>Byzantinische Münzen und ihr Umfeld.</i> (Eva Wiséhn)	7	192
Wiberg, Eva-Lotta: <i>Medeltida depåfynd i Möre och på Öland.</i> B-uppsats i medeltidsarkeologi vid Lunds universitet. (Monica Golabiewski Lannby)	4	96
Zachrisson, Torun: <i>Gård, gräns, gravfält. Sammanhang kring ädelmetalldepåer och runstenar från vikingatid och tidigmedeltid i Uppland och Gästrikland.</i> Akademisk avhandling för filosofie doktorsexamen, 1998. (Eva Wiséhn)	3	68
Åslund, Paul: <i>Silverskatten i Mannegården.</i> B-uppsats vid institutionen för arkeologi vid Stockholms universitet/Högskolan på Gotland, 1995. (Monica Golabiewski Lannby)	4	96
Åslund, Paul: <i>Gotlands tidigmedeltida silverskatter.</i> C-uppsats vid institutionen för arkeologi vid Stockholms universitet/Högskolan på Gotland, 1996. (Monica Golabiewski Lannby)	4	96

Båda mynten finns att se i original i Kungl. Myntkabinetts utställning "Sveriges mynt" på entréplan. Frimärkena och samlarbladet (pris 25:50) säljs i Kungl. Myntkabinetts butik.

Nya dynastier och svenska mynt

Så lyder rubriken i Posten Frimärkens Bulletin nr 1 år 1999, när man presenterar två nya frimärken med myntmotiv. Frimärkena kom ut den 14 januari och har graverats av Piotr Naszarkowski från Lars Sjöbloms förlaga. De är av valörerna 4:50 (ekonomibrev) och 5 kr (inrikes brev) och ges ut som rullmärken. Första-dagsbrevet är illustrerat med en detalj ur träsnittet "Myntmästaren" från år 1568 med en stämpel som visar en myntpåse och POSTEN STOCKHOLM 1999-01-14. Stämpeln har tecknats av Piotr Naszarkowski. Samlarbladet har ett collage av mynt, hämtade från Kungl. Myntkabinetts informationsbox.

1999 års frimärken introducerades vid Postens Frimärkspremiär på Mälarsalen i Münchbryggeriets lokaler i Stockholm den 3 december förra året. Där visades också ett förtämligt bildspel, producerat av Anders Hanser, om de kommande frimärkena under året, bl.a. de här presenterade tillsammans med fotografier av flera mynt ur Kungl. Myntkabinetts basutställning, präglade för Gustav Vasa och Karl XIV Johan.

Gustav I – rikets främste affärsman

På frimärket för ekonomibrev har utvalts ett av de mest sällsynta svenska silvermynten, 1 daler slagen år 1540 i Västerås i endast 82 exemplar. I en ganska grov framställning ses kungen i helfigur inför rustning och krona. Han håller två av

riksregalierna, svärdet och riksäpplet. Runt bilden ses tre vapensköldar med de tre kronorna, vasen och folkungalejonet. Omskrift GOSTAVS:D:G:SWE-CIE:GOTHOZ Q^{3R} (Gustav med Guds nåde Sveriges och götarnas konung). Myntet innehåller 953/1000 silver och väger 28,74 gram.

Gustav Vasa var ett ekonomiskt snille och gav inte ut ett öre i onödan. Mynten skulle helst innehålla just så mycket silver som behövdes, aldrig så lite att det kunde orsaka inflation. Men för utrikes utgifter användes daler med hög silverhalt eller europeiska guldmunt.

Gustav Vasas karaktär skildras ofta i litteraturen som en praktisk och arbetsam bonde med båda fötterna fast förankrade i den svenska jorden. Så ser vi honom på denna daler, bredbent, rak och trygg – i riddarrustning som det anstår en rikets riddare. Han var också Sveriges störste jordägare. Vid sin död var han landets rikaste man.

Aldrig kunde väl kungen ha anat att hans mynt – 459 år senare – skulle mångfaldigas på detta sätt! Men han skulle nog ha gillat ekonomibrevstanken.

Karl XIV Johan – vår förste Bernadotte

På frimärket för inrikes brev visas Karl XIV Johan på 1 riksdaler specie präglad i Stockholm 1831-1843. Omskrift CARL XIV SVERIGES NORR. GÖTH. OCH V. KONUNG (Karl XIV Sveriges, Norges, götarnas och vendernas konung). Myntet innehåller 750/1000 silver och väger 34,10 gram.

Jean Baptiste Bernadotte föddes 1763 i Frankrike. Vid franska revolutionens utbrott var han fältväbel men steg snabbt i graderna och blev så småningom marskalk av Frankrike. År 1810 valdes han till svensk tronföljare, adopterades av Karl XIII och antog namnet Karl Johan. År 1818 blev han kung av Sverige och Norge med sonen Oscar som arvfurste. Så grundades dynastin Bernadotte.

Karl Johan var handlingskraftig med ett äkta intresse för svensk politik, inte minst de inrikes finanserna. Han var en av vårt lands största markägare. "Ingen har fyllt en bana liknande min" är en berömd sentens från hans dödsbädd.

När Posten Frimärken sökte upp Kungl. Myntkabinetten för att få förslag på myntbilder till ett nytt frimärke för ekonomibrev, kändes Gustav Vasa väldigt självklar. Under mitt arbete med utställningsdelarna *De många valörernas tid* och *Gustav Vasa och hans söner*, fäste jag mig vid hans fantastiska mynt, och då särskilt detta. Vad gäller det andra myntet kan jag väl, så här inom föreningskretsen, nämna att det egentligen är min historieintresserade dotters förtjänst: bara några dagar innan urdrade hon nämligen varför man så sällan ser Karl XIV Johan på bild. Och kanske är det så. Men han är dessutom på flera sätt en pendang till Gustav I (humöret inte minst!), så detta blev mitt förslag.

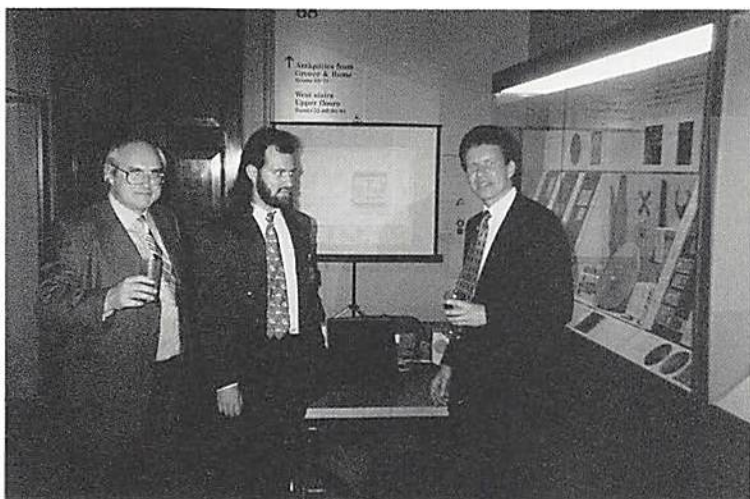
Monica Golabiewski Lannby

British Museum först med interaktiv CD-ROM om mynt

All världens museer tävlar om besökarnas gunst och en del institutioner har utvecklats till formidabla kommersiella tempel i kontaktskapande och intresseutvecklande syften. Fenomenet är särskilt framträdande i USA, men de europeiska kollegerna ligger inte långt efter. British Museum i London har till och med ryckt åt sig en tätposition när man presenterade världens första museiproducerade interaktiva CD-ROM för mynt – "World of Money" – på en vernissage 1 juni 1998. Kallelsen till denna världspremiär hörsammades av över hundra numismatiska profiler från hela världen och som lät sig imponeras av nämnda arbete under gemyntliga former.

Detta dataverktyg har sedan knappt två år utvecklats i projektform under ledning av Gareth Williams som stöttats av Andrew Burnett, chef – eller "Keeper" – som den engelska befattningstermen lyder – för British Museum's Coin Department. Avsikten är att med modern teknik fånga upp den yngre generationens intresse och nå ut till hem och skolor med intresseväckande exempel på vad mynthistoria kan vara. CD-ROMen är interaktiv, vilket innebär att man med hjälp av en dators tangentbord eller ett separat sådant på en data- eller TV-skärm kan kommunicera, fråga och få svar, skriftligt eller på bild eller genom syntetisk röst. Det hela är mycket levande med även rörliga bilder, musik etc.

Man kan i grundförändradt följa den numismatiska historiens utveckling och med flervalsmöjligheter ledas in på fem intressanta stickspår (eller "games", som det populärt kallas), som pedagogiskt förklaras med koncisa texter och röstavschnitt samt illustreras med över 2000 bilder på mynt och andra föremål ur museets

Från vänster Andrew Burnett, Gareth Williams och Per-Göran Carlsson.

enorma samlingar. Upplägget är utbyggnadsbart och synnerligen dynamiskt och synes vara framtidens melodi som komplement till publikationer och temautställningar för att värna om numismatikens framtida väl. Under hösten 1998 har British Museum marknadsfört denna CD-ROM genom bl.a. affischering i Londons tunnelbana.

Vernissagen ackompanjerades av hammarslag från en häpnadsväckande skicklig nutida stampsnidare och myntpräglare – Dave the Moneyer. Han slog "tusenåriga" penningar som delades ut till besökarnas stora förtjusning. Denne man försörjer sig numera på heltid med denna sysselsättning och utövar sin "myntkonst" land och rike runt, för museer men också på vanliga marknader. Han har lärt sig den "långa vägen" och torde med sina erfarenheter kunna tillföra vår svenska debatt om myntningsteknik en hel del. Han skulle vara värd en inbjudan...

För er som vill pröva CD-ROMen (PC eller MAC; ISBN 0 7141 0889 8)

rekommenderas en direktkontakt med British Museum:

www.britishmuseumcompany.co.uk
telefon: 00944 - 171 - 323 1234
fax: 00944 - 171 - 436 7315

Per-Göran Carlsson

Strandbergs Mynthandel AB & Aktiesamlaren AB

köper och säljer

Mynt, sedlar, medaljer, ordnar
Gamla aktiebrev
äldre handlingar m.m.

Arsenalsgatan 8C, Box 7377
103 91 Stockholm
Tel: 08-611 01 10, 611 58 20
Fax: 08-611 32 95

Tryckplåtarna till Gustav III:s medaljhistoria

I november 1998 fick Kungl. Myntkabinetet det glädjande meddelandet att de graverade kopparplåtarna till Gustav III:s medaljhistoria kommer att överlämnas till museet såsom deposition från Antikvarisk-topografiska arkivet i Stockholm. Därmed finns tillgängliga de plåtar som

användes vid framställningen av det fantastiska verket *Skådepenningar öfver de förmärsta händelser som tillhöra konung Gustaf III:s historia*.

Det var Gudmund Jöran Adlerbeth som författade själva medaljhistorien. Till historien hörde medaljplanschererna. Gustav III:s alltför tidiga död gjorde att alla projektets pengar frös inne och bokverket "lades i malpåse". Saken föll i glömska tills man vid en upprövning i Riksarkivet 1840 plötsligt hittade 80 av de 87 grave-

rade kopparplåtarna. Nu sades det att planschverket blivit "förbjudet" (det lär ha uppfattats som ett gustavianskt hot mot den nya kungaätten). Viterhetsakademiens sekreterare, Bror Emil Hildebrand, fick i uppdrag att utreda varför detta tillkommit. Akademien ville häva förbudet mot dess tryckning och låta dra ett antal exemplar av planschererna åt samlare. Det var Hildebrand som vill göra något åt planschererna, men först ville han låta göra en medaljbokshyllning till

Två bandyplaketter av Nils Sjögren

Att spela bandy är ju åter inne. Intresset är stort och bandyklubbor säljs som aldrig förr. Men kepsarna och byxorna, de lär vi väl aldrig mer få se på plan. Så titta nu noga på dessa härliga kläder. Nils Sjögren gjorde det. Och visst blev det svaj i brallorna!

Skulptören Nils Sjögren (1894-1952) är inte så känd i medaljsammanhang. Men faktum är att han under åren 1925-51 gjort ett tjugotal medaljer, plaketter och medaljonger.

Mest känd är Sjögren som monumentalskulptör. Han utförde bl a stora torgbrunnar: "Vasabrunnen" i Kalmar (1928); "Krönikebrunnen" i Skara (1939) och "Sjuhäradsbrunnen" i Borås (1941). Han hade flera berömda lärare som t ex Christian Eriksson och A Bourdelle i Paris.

Trots att Sjögren hade många stora beställningar stack han ibland emellan med mindre uppdrag. Så är fallet med två plaketter som Svenska Bandyförbundet beställde. Bandy var länge mer populärt än ishockey. Det var i England som spelet började. Under en vintervisit i England 1894 lärde greve Clarence von Rosen känna och uppskatta spelet. Vintern 1895-96 introducerade han det i Stockholms societeten. Spelet kallades i Sverige till omkring 1904 hockey, därefter bandy.

De två bronsplaketterna är inte daterade, men troligtvis framställda under mellankrigstiden. Fart och fläkt präglar framställningen. *IW*

Karl XIV Johan. Boken skulle vara en hyllning till kungens 25-årsjubileum som regent. Hildebrands tanke var att utgivandet och försäljningen av Gustav III:s medaljhistoria skulle bekosta Karl Johans medaljhistoria. Hildebrand anmälde sig som villig att författa texten till det senare verket. Hildebrand fick kungens tillstånd, men penningbrist gjorde att bokverket stannade vid planeringsstadiet. I stället nöjde man sig med en medalj till kungens ära.

Även Gustav III:s medaljhistoria fick läggas åt sidan, men 1847 meddelade statsrådet Ihre, att ett större antal redan avdragna planscher av verket fanns i Kongl. Museum. Nu hoppades man på att snabbt kunna utge detta, men det visade sig att avdragen var högst ojämnt fördelade på de olika planscherna. Bror Emil Hildebrand gjorde en undersökning som visade att hos Överintendentsämbetet, utom papper för medaljhistorien, också förvarades två paket,

som förseglats 1815, då arbetet definitivt skrinlagts. Vitterhetsakademien fick nu både papperet, avtrycken och övriga hithörande handlingar. Men först 1858 drogs plåtarna och Gustav III:s medaljhistoria såg dags ljus. Det blev Hildebrand som fick uppgiften att skriva förordet. Upplagan var starkt begränsad. Endast 100 exemplar av boken trycktes, varav bara 20-30 skulle säljas i bokhandeln för 20 riksdaler rmt stycket. *IW*

Ny belöningsmedalj

Svenska Numismatiska Föreningen har instiftat en ny belöningsmedalj – SNFs hedersgåva. För att kunna uttrycka föreningens tacksamhet i vissa situationer, tex vid besök, till föredragshållare och till personer som gjort föreningen stora tjänster får denna medalj tillkommit. Tidigare har årsmötesmedaljen från 1977 med Konungens porträtt och slottet på fransidan använts i liknande syften. Den ersätts nu med denna.

Medaljen, som är utförd av Ernst Nordin 1998, präglas av Myntverket, Eskilstuna, där stamparna förvaras. Medaljen utdelas i silver ca 33 g, märkt 925/1000 och är 39 mm i diameter. Kan även utdelas i förgyllt silver och i undantagsfall guld. Kan även förses med randskrift. Se Smärre skrifter nr 8:78.

Vid SNFs 125-årsjubileum i december 1998 utdelades medaljen i silver till alla nio utställarna.

Åtsidan visar en ekorre, därunder konstnärens signatur EN, inpräglad som på ett klassiskt hammarpräglat mynt från antiken. Fransidan visar Juno Moneta, myntgudinnan, omgiven av inskriften SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN samt årtalet 1873 för instiftandet. Underst SNFs logo.

Medaljen kan ej förvärfvas genom köp.

UN

Svenska Numismatiska Föreningens hedersgåva.

Av Ernst Nordin, Stockholm 1998.

Nya tider

I tidningen *Newsweek* den 7 dec 1998 finns en artikel som fångar mitt intresse. Artikeln tar upp ett aktuellt ämne nämligen, den gemensamma europeiska valutan, euro, som ska vara helt införd år 2002 i EMU-länderna. Det gäller ju att introducera den nya valutan, och faktum är att leksaksfabrikanternas lansering ligger långt före den europeiska kommissionens.

Det berättas att den amerikanska leksaksfabrikanten Parker Brothers ganska snart kommer att introducera en ny version av Monopol, där valutan kommer att vara i euro och egendomarna hämtats från de elva olika euro-ländernas huvudstäder. Vidare har italienarna skapat ett spel som heter *Euro*, där spelarna reser runt i Europa och använder den gemensamma valutan.

Den tyska firman Reulin, som tillverkar leksakspengar och pengar för skolbruk, har börjat göra "falska" euror. I övningsssyfte får man hoppas. Firman Tanner, även den tysk, som tillverkar leksakskassaapparater m.m. håller på att skapa en egen version av euron.

Artikeln avslutas med frågan: När kommer briterne ut för att leka. En fråga som väl inte gäller bara briterne.

Eva Wiséhn

Nya mynt

Under 1997 utkom som vanligt en rad nya mynt. SNT:s redaktion vill här presentera en del av de bästa utländska mynten.

1. Kanada, 100 dollar (guld), Alexander Graham Bell.
2. Sydafrika, 1 rand (guld), den första hjärtransplantation.
3. Kanada, 200 dollar (guld), nordindiansk Haida-mask.
4. Österrike, 100 schilling (silver), kejsare Maximilian av Mexico.
5. Storbritannien, 2 pund (silver), Britannia.
6. Polen, 2 zloty (mässing), slottet Pieskowa Skala.
7. Förenta staterna, 100 dollar (platina), Frihetsgudinnan/örn.
8. Sydafrika, 1 rand (silver), kvinnomotiv.
9. Kiribati-Västra Samoa (gemensam utgåva), 5 dollar (silver), krig och fred.
10. Sierra Leone, 10 leones (silver), Moder Theresa och prinsessan Diana. □

Nytt om böcker – recensioner

Reiner Cunz: Numismatik zwischen Haushistoriographie und fürstlicher Sammellust. Dargestellt am Beispiel der Geschichte des ehemaligen Königlichen Münzkabinetts zu Hannover und seiner Betreuer 1745-1945. Hamburg: Museum für Hamburgische Geschichte 1996 (= Numismatische Studien 11). 396 sidor, 25 illustrationer, inbunden. ISSN 0469-2144, ISBN 3-924861-16-1.

DEN FLITIGE TYSKE numismatikern Dr. Reiner Cunz, som är knuten till Niedersächsisches Landesmuseum i Hannover, har skrivit en omfattande och spännande bok om det kungliga myntkabinetet i Hannover 1745-1945. Resultatet har blivit en bok som inte enbart handlar om ett enskilt myntkabinet utan även om den europeiska numismatikens historia. Nästan alla stora namn nämligen med.

Den kungliga samlingen i Hannover hör intimt samman med den berömda Welferätten som under långa tider härskat i Tyskland. Med säkerhet låter ättens stamrätt föra sig tillbaka till Karl den stores tid, då greve Welf I (död ca 824) ägde omfattande besittningar i norra Italien och Tyskland.

Flera medlemmar av Welferätten var intresserade myntsamlare. Som kungar av Storbritannien skapade ättens medlemmar samlingar som idag tillhör British Museum. Ernst August av Hannover fick arvsrätt till Englands tron genom sitt gifte med prinsessan Sofia, dotter till kurfursten Fredrik V av Pfalz, gift med Elisabeth, Jakob I:s i England dotter. Det var också därför hennes son Georg Ludwig 1714 valdes till kung i Storbritannien som Georg I. Samtidigt var de brittiska kungarna kurfurstar av Hannover. Det är i denna värdighet som de under 1700-talet skapar mynt- och medaljsamlingar, som de vartefter tillförde det kungliga biblioteket i Hannover och universitetet i Göttingen.

Samlingens historia börjar annars med Gerhard Wolter Molanus (1633-1722), som var abbot av Loccum. Denna kyrkans man samlade nämligen på mynt. Ett par decennier efter abbottens död säljs samlingen 1745 till kurfursten Georg II August (dvs Georg II av Storbritannien, 1727-1760).

Med tiden skulle samlingen bli en av de mer betydande i Tyskland. I dag ingår ca 40 000 mynt och medaljer. Ursprungligen önskade ägarna skapa en *historia metallica* över Welferätten, men mycket annat finns också i samlingen.

Flera berömda numismatiker har värdat samlingen. Den mest berömda av dessa herrar är kanske Eduard Fiala (1855-1924). Hans mest kända verk är *Münzen und Medaillen der Welfischer Lande*, utgivna mellan 1904 och 1919. JW

Jack Weatherford: Pengar. Från sandsten till cyberrymden. Leander-Malmsten, Lund. 1998. ISBN 91-88700-37-2. 430 s. Pris i KMKs butik 250 kr.

"DOLLARN, MARKEN OCH YENEN kommer att göra dukaten, kaurisnickorna och guinean sällskap i skräplådan..." Så inleder Jack Weatherford sin bok *Pengar*. Weatherford är en erkänd amerikansk kulturanropolog och har skrivit flera böcker inom sitt ämne.

Boken har ett bra ingångsregister, ett stort och tydligt typsnitt, formgivningen är mycket tilltalande. Den är försedd med tydliga huvud- och underrubriker, så det är lätt att hitta i den utom från sidan 327, där det har skett en beklaglig förskjutning. Bokens svenska undertitel är spännande men ger inte rättvisa åt innehållet. Originaltiteln är *The History of Money*, vilken mer antyder vad boken egentligen handlar om: politisk historia, ekonomisk historia, bankhistoria och annat. Kort sagt, boken har alla förutsättningar för att bli läst av många. Nu till några mera konkreta exempel på dess innehåll:

I förordet nämner författaren pengarnas tre stora metamorfer. Den första fasen var uppfinnandet av mynten och dess följd för kulturen. Den andra har sitt ursprung i uppfinnandet av banker och så småningom sedelsystemet. Den tredje fasen pågår just nu med elektroniska pengar.

I *Det femte elementet* beskriver författaren hur pengarna revolutionerar marknaden "... när de började användas inte bara för att betala artiklar och nyttigheter utan också för något så abstrakt som arbete". Det var så standardvärdet för själva tiden kom att mätas i pengar. Detta var alltså för 2.500 år sedan, men det gäller än idag. Från Xenofons Oikonomikos härstammar ordet ekonomi = "skicklig i att sköta ett hushåll eller en egendom". Sådana små lärdomar finns här och var i boken.

I *Pengarnas förtidiga död* visar författaren på ett dramatiskt berättande sätt hur mynthanteringen orsakade Romerska rikets uppgång och fall, med myntförsämring och skatteindrivning som färfäga försök att upprätthålla rikedom. En del av detta är till och med överförbart till dagens ekonomiska system, t.ex. när människor måste gå ifrån hus och hem för att deras inkomster inte räcker till skatten för just hus och hem. Trots att ingen på den tiden resonerade i statsekonomiska termer, så var det den kumulativa effekten av regeringens politik som strypte ekonomin både i Rom och i stora delar av det övriga Medelhavsområdet och Europa. Diocletianus påbjöd allmänt pris- och lönestopp i ett försök att reglera ekonomin, eftersom han insåg att det var

den som verkligen höll i gång riket. Men i stället minskade produktionen. Till sist dög inte inflationspengarna ens som skatter längre, utan ämbetsmännen krävde prestationer i form av varor, skörd eller arbete – en utveckling som vi ju har sett också senare i historien. Produktiviteten hämmades och statliga verkstäder och annat måste upprättas. Efter Roms fall ca 476 återgick folk till en lantlig, praktiskt taget penninglös ekonomi efter över ettusen års användning av mynt i en kultur som grundade sig på stadslivet.

Antikens ekonomi var byggd på pengar. Den medeltida ekonomin i Västeuropa byggde på årtlig tjänst och betalning i natura. I *Riddare av penningpungen* beskriver Weatherford bankrivsändet. Efter en ohygglig skildring av Tempelherreordens krossande en majdag år 1310 berättar Weatherford om hur familjer i de norditalienska stadsstaterna i till en början blygsam skala erbjöd samma banktjänster. En ny uppsättning bankinstitutioner skapades med en enda ambition: att göra profit. De nya italienska bankpengarna stimulerade affärlivet genom att göra snabba transaktioner. Växlarna befriade pengarna från deras rumsliga begränsningar och valuta. I och med att det italienska bankväsendet spred sig över Europa blev Florens och Venedigs myntslag två av kontinentens standardvalutor. Trots profittänkandet vilade systemet ytterst på parternas ärlighet och anseende. När betalningarna av skulder inställdes krossades förtroendets system och bankerna gjorde bankrott.

I *Renässansen: Nya pengar mot gammal konst* menar författaren att penningekonomin frammarsch skapade ett nytt sätt att tänka. Pengars förändrade världssystemen i fråga om kunskap, tänkesätt, konst och värderingar. Här ger han många exempel på författare och konstnärer där denna nya insikt tydligt framgår.

I *Den gyllene förbannelsen*, under en för Weatherford så ovanligt enkel rubrik som *Penningkulturen*, beskriver han hur, i och med det västeuropeiska tillvaratagandet av Amerikas väldiga rikedom, mynt blir allt vanligare som lön även för "vanligt folk".

Ja, detta var några axplock ur bokens första del *Klassiska pengar*. Den andra heter *Papperspengar*. En aforism av Thomas Jefferson, amerikansk president 1801-1809, illustrerar innehållet och syftar på en nu tydlig förändring av en del av den första fasen: "Pengar, inte moral, är de handelsdiskande nationernas princip". Weatherford börjar med en filmberättelse om småstaden Joachimsthal, döddes dollar, "världens favoritvaluta", föddes. Detta sätt att leda läsaren in på ett ämne är genomgående för hela boken. När man tror sig ha läst en roande berättelse har man egentligen tagit till sig fakta, som

Nytt om böcker – recensioner

annars skulle ha sett sig för torrt för att man ens skulle vilja börja läsa. Dessvärre kan detta också verka förödande, då en hel del faktauppgifter är direkt felaktiga. Under rubriken *Djävulens myntverk* kommer han in på Goethes Faust. Bara att läsa de poetiska rubrikerna väcker nyfikenhet. Att *Den gamla damen på Threadneedle Street* står för Bank of England vet många, men för den oinsatte måste det onekligen väcka en lust att läsa vidare.

Med återgivandet av berättelsen om *Trollkarlen från Oz*, skriven år 1900, kommer han in på USA och USA:s monetära politik vid denna tid. Fort Knox har ju blivit en synonym för rikedom och säkerhet. Men i *Politikens gyllene lekage* skriver Weatherford så här: "Dollarn vilar lika lite på guldet i Fort Knox som på regeringens förråd av smältost i dess fryshus". (Det säger något om författarens ofta medryckande språkbruk.) Dollarns enda stöd som pappersvaluta är tron på den. Och vad tycks om *De elektroniska pengarnas erotiska liv* som kapitelrubrik? Det låter som ett uttalande av Mona Sahlin men handlar om bl.a. osynliga pengar och elektroniska kontantkrig.

Under rubriken *Tillbaka till de primitiva pengarna* ger författaren en sammanfattning av pengarnas väg från sandsten till cyberrymd, liksom i det allra sista, sammanfattande kapitlet.

När jag själv nu skriver ner min presentation av boken om pengarnas historia har just i dagarna euron införts som valuta i de flesta av EU:s medlemsnationer. Ännu vet vi inte hur den kommer att mottas och vilka konsekvenser Sveriges utanförskap får. Men en ny epok har onekligen inletts.

Jag avslutar med samma aforism av den franske sociologen och antropologen Marcel Mauss (1872-1950) som i *Pengar*:

Homo oeconomicus finns inte bakom oss, utan framför oss.

MGL

Lars O. Lagerqvist: Eurons många föregångare. Forskning & Framsteg nr 1998:8 sid. 20-24. Pris 50 kr.

ETT MYNTSLAG som är gångbart över hela Europa är naturligtvis en stor händelse och något helt nytt för de flesta människor som lever idag. Men i ett historiskt perspektiv, med myntanvändning i mer än 2.500 år, är de senaste tvåhundra åren av svartsjukt övervakande av våra nationella valutor kanske blott en parentes.

Internationellt accepterade mynt, handelsmynt, har funnits sedan tetradrachmens tid på 500- och 400-talen f.Kr. Många fler mynttyper än så, både i guld och silver, har cirkulerat ganska oförändrade i århundraden. Det var först under nationalismens tidevarv, på 1800-talet, som omsorgen om den egna valutan tog överhanden.

Än så länge existerar inte euron som mynt. Detta kan synas märkligt för många, att man kan handla med en valuta som inte fysiskt existerar. Men inte heller detta är någon nyhet. Redan under 1600-talet hade vi bankotalern som var en ren bokföringsvaluta, liksom den sena-

re Reichstaler hamburger banco under 1700- och början av 1800-talen.

I Europa existerade en myntunion, den latinska kallad, där valutan var baserad på både guld och silver. År 1873 ingick Sverige och Danmark en skandinavisk myntunion, till vilken Norge anslöt sig två år senare. Det var då vi fick vår krona. Så äldre än så är inte den.

Lars kände säkerligen av den inspirerande fläkten av historiens vingslag när han som vanligt på ett spännande sätt skrev denna lättillgängliga berättelse om eurons föregångare. Kenneth Karlsson har illustrerat densamma med pilar försedda med Europas och Sveriges mynt, som löper parallellt fram mot en hög euromynt.

I Kungl. Myntkabinettets butik kan man också gratis få en av Lars O. Lagerqvist skriven historisk tillbakablick över de europeiska valutor som försvinner med eurons införande. Den finns även i engelsk version. Se också SNT 5/98 s 122 och 6/98 s 154.

MGL

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppgiv samlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel och fax 046-14 43 69

Ulf Nordlinds Mynthandel AB

Köper – säljer – värderar

Mynt – Sedlar – Medaljer
Ordnar – Litteratur

Karlavägen 46, Box 5132
102 43 Stockholm
Tel. 08-662 62 61
Fax. 08-661 62 13

Pengar Jack Weatherford

Finns att köpa i
Kungl. Myntkabinettets butik (250 kr),
din bokhandel
eller direkt från förlaget.

LeanderMalmsten AB
Box 5624, 114 86 Stockholm
tel 08-611 95 00 - fax 08-611 11 95

BÖCKER KÖPES OCH SÄLJES!

- Lista på numismatisk litteratur kan erhållas.

Besöksadress: Tegnérsgatan 14
Torsdagar kl. 15.00 - 18.00

BOK & ANTIK AB
Box 6078, 187 06 Täby.
08-510 128 18

De stores sparbössa

När den lille Adam var fyra år, fick han av en ogift farbror en sparbössa i present med följande ord:

"Här, Adam, ska du lägga ned dina små slantar i stället för att köpa snask för dem. Skaffa dig så många du kan och lägg ned dem här, så ska du se att du med tiden får både glädje och nytta av dem."

Adam förstod inte mycket av dessa kloka ord, bara att han skulle lägga ned sina slantar, men det var ju också huvudsaken. Detta föll sig ej heller det ringaste svårt för honom, ty sparbössan såg så rolig ut att det var en glädje att få att göra med den, och det fick han bara var gång han lade ned pengar i den. Den hade skapnaden av en mycket fylig herre, nästan klotrund, med armarna platta efter sidorna, händerna i fickorna, ögonen uppåtvända ur det i bälgen nästan nedsjunkna huvudet och munnen öppnad till ett vänligt och lustigt grin, ty det var i den man stack in mynten.

Mycket roliga läten hade han också för sig. Släppte man en stor kopparslant, till exempel en femöring, in genom sprickan, skrattade det doft ur hans lerbuk och liksom sa: "Tack, ska du ha!" Förde man in ett silvermynt, vilket de första åren hände mera sällan, skrattade det också men längre, gällare och ännu belåtnare. Skakade man på honom efteråt, ropade han med full hals: "Häär finns schaber!"

Kort sagt, det var den godmodigaste och muntraste gamla herre man gärna kunde råka på, och där han stod på husets högsta byrå gav han sig ständigt tid att kasta en plirande blick över sin stora mage ned på Adam, var gång denne gick förbi, med uttryck som sa: "Vi två har hemligheter tillsammans!"

Följaktligen blev det mellan honom och gossen ett mycket varmt och hjärtligt förhållande som varade hela deras kopparålder och borde ha fortfarit jämt.

Men en dag fick Adam lust efter ett stort rött äpple, och som ingen var till hands som ville ge honom pengar till att köpa ett för, blev han nedslagen. Hans lekkamrat, den lilla Eva, frågade honom då i frestande ton:

"Har du då inte en sparbössa?"

"Jo visst," sade Adam, "men det var ett äpple jag ville ha!"

Den lilla Eva skrattade, och hennes kinder lyste som två röda äpplen.

"Har du inte pengar i den då?" frågade hon.

Adam kom ihåg alla runda, stora slantar han släppt ned däri, för första gången med bitterhet. "Jo," sade han, "men de ligger ju där, de."

Nu skrattade Eva alldeles ut honom.

"Kan man inte ta upp dem genom sprickan igen?" sa hon.

"Jo visst," sa Adam, skamsen att han inte vetat av det, men helt förtjust, "vänta litet, ska du få smaka av äpplet!" Och därmed sprang han hem och begärde att få ut en slant ur bössan.

Hans moster stod just bredvid den höga byrån då han framförde sitt ärende. Hon såg på honom, lyfte sitt finger och sa varnande: "Ur en sparbössa tar man inte ut slantar till snask". Hon sa det i en så sträng ton, att Adam gick in till sig och grät av blygsel i en blomkruka, följd av en föraktfull och hård blick från lergubben som brände honom i själen.

Men Eva stod och förkyldde sig medan hon väntade på äpplet och fick mycket beska medikamenter sedan. Det var allt vad hon fick.

Från denna dag blev det aldrig som det hade varit mellan gossen och den gamle herrn. Var gång Adam nu fick en slant, då man av redan gammal vana väntade av honom att han skulle lägga den till de andra, skrek det i honom vid tanken på att där gick ett skönt rött äpple, och det var inte alls glatt han sprang in till den höga byrån och steg upp på stolen. Inte heller skrattade den gamle herrn längre så muntert över myntet, antingen det nu var i misstämning över det rubbade förtroendet, eller att han blivit däst av alla pengar och inte orkade skratta. Säkert är, att han föreföll Adam hård och högmödig. Ruskade man på honom, kom där bara ett tungt, trögt läte av störd matsmältning.

Till slut blev det Adams värsta stunder när han fick slantar, och han bände i förargelse med dem i sprickan för att göra illa tänderna på sin plågoande. Hela hans bästa barndomsglädje var slut och han blev en dystur, olycklig och mager gosse, nötte sina kläder fort, mest vid armbågen, och var fattig.

Sparbössan åter blev ständigt stadigare och tyngre, log ett allt bredare leende och såg retsamt självförnöjd och burgen ut. Adam gjorde sig ännu mindre än annars när han gick förbi honom.

Andra barn hade roligt, köpte begagnade karameller i gathörnen och nissar och nassar, som små hundar luktat på och hållit av, och skrikblåsor och all tänkbar härlighet. Adam bara såg på och grände sig och offrade åt sin lergud, som inte ens var honom huld för det.

En gång kom hans farbror, som gett honom vidundret, hem och började tala om det. "Hur mycket kan det vara i den nu?" frågade han.

Adam visste inte, men antog att det kunde vara ända till åttio öre och sa det utan ringaste triumf. De vuxna räknade

ut, att det nog var åtskilliga tiotals kronor. "Det är bra," sa farbrodern och skrattade, "det är bra! Du blir ju på det viset en betydande man, Adam, innan du blir stor och får ta till de stores sparbössa. Akta den du bara väl och fortsätt!"

Adam brydde sig inte om att höra på vad han sa, det svällde i honom av harm att det var så mycket som rövats ifrån honom, och han fick en brinnande lust att slå den gamle lertyrannen i golvet och prova om han inte var dödlig han också.

Var gång han gick förbi byrån klädde det i hans fingrar, och när han skulle sticka slantar i sprickan försökte han att av värdslöshet skjuta ned kolossen med armen. Men nu var han så tung och mätt att han stod där han stod, rörde knappt på sig, och mätte blott med hän och förakt gossens dolska blick. Det föreföll till och med Adam, att han gjorde ett ilsket försök att bita honom i fingrarna.

Och Adam kände att han aldrig skulle bli lycklig förrän den herrn där vikit undan i förgängelsen, eller också han själv, en av de båda, ty världen var inte stor nog att rymma dem. Skulle han springa ärenden och slava och streta och vänta i bodar och lida alla slags förödmjukelser bara för att mata det övermåttad odjuret skulle han bli mager och eländig, medan den där frodades av hans svett?

Men han fick ingenting gjort, ty han tordes ej fördärva den alltför uppsättligt – och så blev han sjuk, fick frossan. Som han låg där i feber, inflyttad i sängkammaren nu, mittemot det feta och avskydda föremålet, såg han det i skymningen växa för sina ögon och avta igen och på allt sätt söka tilldra sig hans uppmärksamhet och stora den lilla ro han annars kunde ha fått.

Men på natten blev det först riktigt färdigt. Då reste den gamle herrn sig, sträckte på ett vidrigt sätt på sina korta ben, klev så fram till kanten av sin skiva och satte sig att åka utför den sneda framvägen. Han slog i golvet med ett tungt skrammel och en duns som kändes ända upp i sängen, men själv höll han för stöten och tog sig till att med korta rullande steg gå fram till Adam.

Men han var inte liten nu längre, han var stor som en ordinar herre, och ännu större var munnen; han hade lyft upp huvudet litet ur den feta, korta halsen och såg ut, eget nog, på en gång som det han var och som en mycket bred, röd karl Adam en gång sett åka i egen vagn med stora hästar för och hört kallas bankdirektör.

Den gamle herrn ställde sig alldeles invid Adams huvudgärd, skrattade så att

Amerikansk sparbössa från 1870-talet.
KMK. Foto Gunnel Jansson.

magen hoppade och skramlade med händerna i fickorna – det var mest silver nu som klingade, koppar också, men de låg underst.

"Ha ha ha, hur står det till, Adam?" frågade han. Adam kunde icke få röst till svar, hur väl han än insåg att det var opassande att tiga. "Ha ha ha," sa den gamle herrn igen. "Du ligger där, du stackare! Du tänker inte på att slå sönder mig nu inte?" Det gjorde Adam inte alls, och han var till och med mycket rädd för hans stora mun och kröp, så gott han orkade in i sin kudde.

"Nej nej," sa den gamle herrn, "och det är allt så gott, att du låter bli det, gosse, för vet du vem jag är?" – och hans bröst och mage jäste upp som deg. Adam stammade i skrämnel. "Min sparbössa, min lergubbe" ville han säga men fick bara fram det första ljudet.

Då tog den gamle herrn händerna ur fickorna – det var något hemskt att se det efter så många år av orörlighet i tog händerna ur fickorna och korsade armarna över bröstet, de räckte aldeles nått och jämnt till. Adam iakttog under sin skrämnel att han hade mycket korta, grova och eldröda fingrar med stora ringar på.

"Jag," sade den gamle herrn, och lyfte hakan förnämt och talade djupt ur svalget, "är KAPITALET! Vet du vad det är ditt lilla kräk? Det ska jag säga dig. Du vet ju vad kapitel är, du kan stava till det? K-a ka – och så vidare. Men Kapitalet, det är det viktigaste av alla kapitel, det är det enda kapitel som man behöver riktigt förstå sig på, kan man det, så ställer ingen en i skamvrån, för det är det enda som är något ser du. Du blir stor, din lilla fyra, och stretar och arbetar tills du en dag dör och stoppas in i en liten svart ask, som en kusk med silvergaloner sitter och kör för med hästar som har svarta dammvippor i huvudet i ja det får allt bero, om du ens får galonerna och det andra. Och allt vad du då har gjort, det är bara att ha en liten, liten smula ökat Kapitalet – ifall du blir något

nyttigt alls, och annars få du varken mat eller kaffe, får inte finnas till, begriper du.

"Alltså, min lille vän, förstår du att vad maten är för barn och stora, det är du och alla återigen för mig, jag äter dem, jag blir större, de går bort. Jag varar jag, silver ruttnar inte. Jag sitter egentligen och åker, fast du inte kan se det, och har många, många hästar för, och hästarna, det är herrar och fruntimmer och karlar, och de drar och tar i och blir gamla och dör, men jag tar motion och blir större.

"Om du hade varit klok, min gosse, och varit vän med mig, så skulle jag en gång ha tagit dig upp i vagnen, för där har jag några. Men nu, nu lär du allt få vara, din lilla dumbom! Men slå inte sönder mig, det ber jag dig om! Var barmhärtig mot ett stackars käril!" Här gnällde han i en så föraktlig och hänfull ton att Adam grät av harm. Men då blev den gamle herrn först riktigt ursinnig, vände ut och in på ögonen, lutade sitt huvud ännu närmare intill honom och gapade med sin raka mun, som om han velat svälja bädd och allt.

Då blev Adam utom sig av yrsel och skrek vilt, och allt virvlade runt om honom, och där blev en faslig oro. När han kom till sina sinnen igen, var där tänt ordentligt ljus och den gamle herrn var borta, eller rättare, uppe på sin plats igen och liten som vanligt. Men Adam tordes i alla fall inte se på honom och bad förtvivlat att man skulle flytta ut den där herrn, och det gjorde man omsider efter mycket förväning.

*

Även sedan Adam blev frisk, förvånade han alla genom sin respekt för sparbössan. Han tordes knappt se på den, och var gång han skulle lägga ned slantar i den bar han sig åt som om han vore rädd att bli bränd och bad att få slippa, vilket han naturligtvis inte fick.

Att de en gång tiden kan bli goda vänner igen är ju möjligt, ehuru det knappast kan bli ett harmoniskt förhållande eftersom den gamle herrn en gång fått ett sådant övertag. Kanhända också, att Adam en vacker dag tar mod till sig och slår sönder besten, ty den är ju ändå bara av lera, det vet han. □

Sparbössan av Per Hallström.
Tryckt i SVEA. Folk-kalender för 1897, sid 46-52. Stockholm 1896.

Diktaren och författaren Per Hallström (1866-1960) var som synes den korta berättelsens mästare. Han valdes in i Svenska Akademien 1908 och var dess ständige sekreterare åren 1931-1941. Berättelsen är försiktigt redigerad av MGL

Lästips

Den sparbössa, som här får illustrera Hallströms berättelse, kan man läsa om i Sparbössor. Sparbössans historia under 2000 år av I. Körberg, E. Lindmark, I. Wiséhn, 1992. Pris i Kungl. Myntkabinettets butik 199 kr.

HÅKAN WESTERLUND

MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Spec. sedlar

Betalar bra för sedlar före 1930

Vasagatan 42

111 20 STOCKHOLM

TEL 08-411 08 07

Personalia

Gunnar Holst-priset 1998

Gunnar Holsts stiftelse för numismatik har tilldelat professor Kenneth Jonsson, Stockholm, 1998 års medalj för numismatisk forskning och verksamhet. Hans insatser har haft både stor tyngd och spännvidd. Många är de artiklar och uppsatser av god kvalitet som han genom åren publicerat, främst i vikingatida och medeltida numismatiska ämnen. Det har ofta gällt analyser av myntfynd, främmande mynts vägar till Sverige, handelsförbindelser och den tidiga myntningen i vårt land.

Hans doktorsavhandling 1987 om engelska myntförhållanden under 900-talets senare del, *The New Era. The Reformation of the late Anglo-Saxon Coinage*, gav honom internationellt anseende.

Som professor sedan 1992 har han redan handlett ett fyrtiotal studerande fram till uppsatser, vilket bär gott för den svenska numismatikens framtid. Vid den numismatiska världskongressen i Bryssel 1991 invaldes han i dess styrelse (Commission) och omvaldes 1997 i Berlin för ytterligare en period. Där har han på ett förtjänstfullt sätt ansvarat för datafrågor. Även myntsamlaren i gemen har haft glädje av hans verksamhet på detta område.

Gunnar Holsts stiftelse önskar honom fortsatt framgångar på numismatikens olika fält!

Bengt Holmén, ordförande

Ian Wiséhn

Kungl. Myntkabinettets t.f. chef, har blivit korresponderande ledamot i Numismatiska Föreningen i Finland. □

Myntets baksida

- Den 1 januari 1999 startar EMU med 11 medlemsländer. Myntvalörerna som skall ut i cirkulation 1 januari 2002 är redan bestämda. Vilken är då den högsta valören?
1. 2 euro   X. 5 euro   2. 10 euro
- Vilket är det senaste år som ett svenskt reguljärt mynt innehöll silver?
1. 1966   X. 1968   2. 1971
- En i Sverige verksam medaljgravör tog som sitt valspråk ordet LAGOM. Vem var det?
1. Anton Meybusch   X. Johann Carl Hedlinger   2. Eugen Erhardt
- Vad menas med halvbrakteat?
1. Ett halvt brakteatmynt
X. ett mynt så tunt att präglén från ena sidan ger spår på den andra
2. brakteat med synnerligen låg silverhalt
- På Svenssonauktionen 5 december 1998 såldes en så kallad transportsedel på 100 daler silvermynt i kopparringar. De tillverkades under en tvåveckorsperiod i oktober 1667 i en mycket liten upplaga. Hur stor?
1. 10 st   X. 20 st   2. 30 st
- Ett flertal myntmästarnamn kan avläsas på olika Olof Skötkonungsmynt. Ett av nedanstående finns dock inte. Vilket?
1. Godwine   X. Selling   2. Referen
- Årets pristagare i ekonomi till Alfred Nobels minne är en asiat verksam i Europa. Vilket land kommer han ifrån?
1. Indien   X. Pakistan   2. Indonesien
- En av svensk historias största lösensummor var den sk Älvsborgs lösen som vårt land fick punga ut med till danskarna efter freden i Knäred 1613. Hur stor var denna lösen (betalades ut under loppet av 6 år)?
1. 400 000 riksdaler   X. 600 000 riksdaler   2. 1 000 000 riksdaler
- Ett primitivt betalningsmedel är något som benämns "Kissi penny". Det är en smal vriden järnten (ca 20-30 cm vanligtvis) uthamrad i båda ändar. Detta betalningsmedel användes lokalt ända in på 1970-talet. Varifrån kommer det?
1. Sydafrika   X. Gambia   2. Sierra Leone
- År 1780 utkom en mycket sällsynt katalog över då kända tryckta arbeten som behandlar svensk numismatik. Vem var författaren?
1. C.G. Warmholtz   X. C.R. Berch   2. E. Ziervogel
- Även före EMU:s genomförande fanns en fungerande myntunion mellan två av EU:s medlemsländer. Vilka?
1. Frankrike - Belgien   X. Belgien - Luxemburg   2. Luxemburg - Frankrike
- På medeltiden var svensk mynträkning rätt komplicerad. Ett system i Svealand där det gick 192 penningar på marken, ett i Götaland där det gick 384 penningar på marken och slutligen ett på Gotland, Öland och sydöstra Sverige där det gick 288 penningar på marken. Lite mera ordning var det nere på kontinenten där i Frankrike det gick X st deniers på en livre, i England gick X st pennies på ett pound och i Tyskland gick X st pfennige på ett pfund (senare mark), dvs de hade alla samma delningstal. Vilket?
1. 180   X. 210   2. 240
- Här intill ser Du en sida av en spelpenning i koppar från 1700-talet. Inskriften längs kanten är som följer:
"Den som vinner tiden - han vinner allt"
För vem är spelpenningen slagen?
1. Daniel Trozig   X. Daniel Trozelius   2. Daniel Tilas

Har du också blivit "personligt utvald att kunna erhålla färgpräglingen Europa-ECU 99"? Du är inte ensam, många är kallade i form av massutskick i brevlådorna. I brevet som är ett "Personligt bevis" med texten "Brädslande" ska man inom tio dagar beställa det första samlarmyntet för 40 kr.

Man kan tycka det är egendomligt att vara personligt utvald när utskicket i brevlådan är oadresserat. Det är också en av de punkter som Konsumentverket haft synpunkter på då man kontaktat företaget, Skandinaviskt Myntkontor i Helsingborg. Men bakom står ett stort företag i Tyskland, vilket Konsumentverket haft kontakt med.

Affärsidén går ut på att sälja serier med präglade mynt. Bilden på myntet kan handla om järnvägens historia, "Titanic", gama bilmärken m.m. I det här fallet gäller det Europa. För "specialpriset" 395 kr får man "Europaguldpräglingen Fredsduva" och sedan kostar varje nytt mynt 965 kr i prenumerationspris.

DN Konsument har hittills fått två mynt samt ett sammetsinklätt etui med 12 fack att lägga mynten i. Det är rent skoj och utan värde. Vi avråder bestämt folk från att köpa, säger Elver Duvelius, ordförande i Sveriges Mynthandlarnas förening och verksam i firman Mynt & Medaljer i Stockholm.

Den som skrivit på ett papper att man vill ha mynten kan få besvär om man vill hoppa av. Det bästa sättet är att skicka ett rekommenderat brev (med kopia) till företaget och boka av framtida utgåvor med stöd av konsumentköplagen, paragraf 37. Företaget har dock rätt att kräva ett skäligt pris för de distributions- och andra kostnader man haft. I ett följebrev skriver Skandinaviskt Myntkontor att du faktiskt inte är "förpliktad till någonting och kan när som helst och utan problem avsluta din samling".

Jan Falk, Dagens Nyheter 12/1-99

Lycka till!! / Torbjörn

Auktioner

Februari:

- 5 London, Vecchi
- 13 Long Beach, Ponterio
- 24-27 München, Hirsch

Mars:

- 3 München, Giessener Münzhandlung, Antika mynt
- 4-5 München, Giessener Münzhandlung, Bl. a. medeltida mynt
- 4 Singapore, Taisei-Baldwin-Gillio
- 6 Bruxelles, Jean Elsen SA
- 9-12 Osnabrück, Künker
- 11 Dubai, Baldwin
- 18-19 Stuttgart, Münzen & Medaillen Deutschland
- 18-20 Baltimore, Bowers & Merena
- 24-25 Sydney, Noble
- 27 Berlin, Berliner Münzauktion
- 27 Hamburg, Rosenberg Auktion GmbH

April:

- 7-10 Chicago, Ponterio
- 27-30 Frankfurt am Main, Dr. Busso Peus

Utställning

Gunvor Svensson Lundkvist

MEDALJEN – skulptur i miniatyr

Utställning på Kungl. Myntkabinettet.

Öppen 6/2 – 19/3 1999

Ny bok av **Lars O. Lagerqvist**

med samma titel finns till försäljning
i KMKs butik.

KÖPER SÄLJER VÄRDERAR

Kvalitetsauktioner två gånger per år

B. AHLSTRÖM MYNTHANDEL AB

Normalmstorg 1, Itr.
Box 7662 103 94 STOCKHOLM
TEL: 08-10 10 10 FAX: 08-678 77 77

INTERNATIONELLA AUKTIONER

FORTLÖPANDE INLÄMNING TILL VÅRA 3 ÅRLIGA AUKTIONER

*Du som förut lämnat objekt till oss:
Kom gärna med mer!*

*Du som bitills inte lämnat något:
pröva oss!*

Dina objekt bjuds ut till vår världsomspännande kundkrets, som är intresserad av såväl MYNT som frimärken, brev, häften, vykort, handskriffter och aktiebrev m.m.

Du kan alltid vara säker på att få **högsta möjliga priser** för Ditt material. Din **trygghet** är att vi har **80-årig erfarenhet** och finner glädje i att hjälpa våra kunder till maximalt resultat.

Dödsbon och advokater anlitar ofta oss.

GRATIS RÅDGIVNING!

Ring gärna!

08-678 32 17
FAX 08-678 19 39

MYNTKOMPANIET

Birger Jarlsgatan 8, 3 tr
114 34 STOCKHOLM

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt sedlar medaljer
ordnar nålmärken

Öppettider
Vardagar 10.00 – 18.00
Lördagar 10.00 – 14.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-411 50 81 Fax. 08-411 52 23

Svenska och skandinaviska mynt
och sedlar.

Stor sortering av utländska
jubileumsmynt, årsset samt småmynt.
Euro-utgåvor, polletter och medaljer.

Prislistor gratis.

NORRTÄLJE MYNTHANDEL

Box 4, 761 21 Norrtälje
Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

INTERNETADRESS:

<http://www.nmh-mynt.a.se/index.htm>

MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96

Box 19507

S-104 32 Stockholm 19

T-Rådmansgatan (uppgång Handelshögskolan)

+ fax 08-673 34 23

*Svenska och utländska mynt, sedlar och
ordnar i stor sortering.*

Öppet: vard. 11-18, lörd. 10-14

Bli medlem i

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Årsavgiften är 200 kr.

Som medlem får Du **SNT**
automatiskt

Du kan också enbart prenumerera på tidningen
Det kostar endast 150:- per år.

Kungl. Myntkabinettet

Sveriges Ekonomiska Museum

Slottsbacken 6

Stockholm

UTSTÄLLNINGAR

All världens pengar

Museets utställning inleds med ett ämne som berör alla – pengar! I olika temadelar som tex "Vad är pengar?", "Myntets början", "Makten över pengarna" och "Pengar i krig" beskrivs pengarnas spännande historia under mer än 2.500 år. Och naturligtvis Sveriges mynt!

Rikets finanser

Visste ni att Sverige har världens äldsta centralbank? Historien om Sveriges Riksbank, affärsbankerna, börsen, försäkringsbolagen mm ingår i denna mycket moderna utställning som skildrar idéer, institutioner och förlopp i den svenska ekonomiska historien från 1600-talet och framåt.

Spara i bössa och bank

Människan har alltid sparat! Här är historien om hur vi sparade innan bankerna fanns. År 1820 inrättades den första sparbanken i Sverige – här finns berättelsen.

Summa summarum

Pengar i lek, saga och verklighet är ett av ämnena för detta rum som är ägnat till barn och ungdom. Här får vi nya aspekter på detta eviga tema. Ett sjunket skepp med en äkta sjörövarskatt finns också.

Medaljkonsten

Vem har väl inte hört talas om nobelmedaljen? Medaljens mer än 500 år långa historia är temat för detta rum. Här visas de finaste svenska medaljerna, fantastiska klenoder, renässansmedaljer och Gustav III:s historia.

Museets öppettider

Tisdag–Söndag	10–16
Måndag	Stängt

ANNAN VERKSAMHET

Museibutik

I entréhallen finns butik med försäljning av smycken, souvenirer, vykort och litteratur med anknytning till museets samlingsområden. *Tel. 08-5195 5304.*

Konferens- och festlokaler

Kungl. Myntkabinettets hörsal är fullt tekniskt utrustad och har plats för 72 personer. Lovisa Ulrikas bibliotek utgör ett exklusivt sammanträdesrum med plats för 14-18 personer. Två mindre grupprum för 4-8 personer finns också på samma plan. Entréhallen med dess vackra kalkstensgolv och ockragula väggar lämpar sig väl för cocktails, mottagningar, dans och andra festligheter. *Tel. 08-5195 5310.*

Myntkrogen, museets restaurang och café

Myntkrogen rymmer fler än 70 personer och har fullständiga rättigheter. Under museets öppettider serveras husmanskost och lättare rätter. Kvällarnas festvåningsverksamhet ger chansen till mer exklusiva rätter tillagade på förstklassiga råvaror. *Tel./fax 08-10 45 90.*